

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

**Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий моніторинг» для
здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем
«магістр» денної та заочної форм навчання спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
(Частина 2)**

2023

Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий моніторинг» для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «магістр» денної та заочної форм навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (Частина 2) / Укл. Н.Г. Фатюха – Запоріжжя: НУ«Запорізька політехніка», 2023.- 82 с.

Укладач: к.е.н., доцент Н.Г. Фатюха

Рецензент: к.с.н., доцент О.П. Зоря

Відповідальний за випуск: к.е.н., доцент С.В. Шарова

Затверджено
на засіданні кафедри
“Фінанси, банківська справа
та страхування”
Протокол № 1
від 18.08. 2023 р.

Рекомендовано
до видання НМК ФЕУ
Протокол № 43
від 30.08. 2023 р.

ЗМІСТ

Частина 2	
ТЕМА 4. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ	84
4.1. Засади функціонування системи фінансового моніторингу в Україні.	84
4.2. Законодавство у сфері фінансового моніторингу. Поняття та види фінансового моніторингу. Система та суб'єкти фінансового моніторингу.	93
4.3. Характеристика фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.	98
4.4. Подання інформації з питань фінансового моніторингу.	99
ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ	104
5.1. Місце Держфінмоніторингу в системі центральних органів виконавчої влади України	105
5.2. Основні завдання Держфінмоніторингу. Повноваження та права Держфінмоніторингу	108
5.3. Організаційна структура Держфінмоніторингу. Повноваження Голови Держфінмоніторингу	116
5.4. Взаємодія Держфінмоніторингу з різними органами та організаціями у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму	121
ТЕМА 6. ЗАВДАННЯ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО ТА ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ	127
6.1. Суб'єкти державного фінансового моніторингу	128
6.2. Завдання та повноваження Національного банку України, Національної комісії із цінних паперів та фондового ринку у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму	132
6.3. Види суб'єктів первинного фінансового моніторингу	144
6.4. Обов'язки та права суб'єктів первинного фінансового моніторингу	149
Частина 3	

ТЕМА 4. ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

4.1. Засади функціонування системи фінансового моніторингу в Україні.

4.2. Законодавство у сфері фінансового моніторингу. Поняття та види фінансового моніторингу. Система та суб'єкти фінансового моніторингу.

4.3. Характеристика фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

4.4. Подання інформації з питань фінансового моніторингу.

4.1. Засади функціонування системи фінансового моніторингу в Україні

Слід зазначити, що на законодавчому рівні суть визначення «*фінансовий моніторинг*» викладено в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

У ньому говориться про те, що **фінансовий моніторинг** - сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [39, п.66 стаття 1].

Для повноцінного функціонування системи фінансового моніторингу необхідні ґрунтовні законодавчі підвалини, які, у тому числі, повинні встановлювати чіткий розподіл повноважень між учасниками цієї системи.

Необхідно зазначити, що у нашій державі законодавча база у сфері боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, створювалася поступово. Якщо системи протидії у зарубіжних країнах та на міжнародному рівні почали формуватися ще на початку 1980-х років, то першими кроками України у цьому напрямі стало приєднання у 1991 році до Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин та прийняття у 1995 році Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу

наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними».

У середині 1990-х років, з набуттям Україною членства у Раді Європи, було розпочато процес приєднання до основних європейських конвенцій з питань кримінального судочинства, зокрема, Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах. Так, у грудні 1997 року було прийнято Закон «Про ратифікацію Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом», який передбачав відповідальність за легалізацію незаконно отриманих доходів незалежно від джерела їх походження [13, с.54-55].

Відповідно, до нового Кримінального Кодексу України, що набрав чинності у 2001 році, була введена стаття, яка містила відповідальність за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом:

- вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, - караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років з конфіскацією майна [40].

Ключовими новелами статті 209 Кодексу, що внесені згідно із прикінцевими положеннями до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» є:

- доповнення переліку дій, що вважаються відмиванням коштів, зміною форми (перетворенням) коштів або іншого майна;

- включення до переліку предикатних злочинів податкових злочинів (стаття 212 Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових

платежів), стаття 212-1 Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування) [41,с.73].

Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, а також відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом» від 22 червня 2000 р. мав на меті посилення боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, незаконним переміщенням за кордон неоподаткованих капіталів, легалізацією незаконних доходів. Для цього передбачалося зобов'язати Державну податкову адміністрацію України забезпечувати виявлення фактів маскуванню незаконного походження доходів, виявлення їх справжнього характеру і джерел, місцезнаходження і переміщення, розміщення, використання, в тому числі, для здійснення підприємницької діяльності, розрахункових і кредитних операцій.

Увага питанням організації боротьби з відмиванням грошей також приділялася у схваленій Указом Президента України від 14 вересня 2000 р. Програмі інтеграції України до ЄС. Зокрема, у документі визначалися короткострокові (2000–2001 рр.), середньострокові (2002–2003 рр.) та довгострокові (2004–2007 рр.) пріоритети у цій сфері. Останні полягали у вивченні та імплементації міжнародних рекомендацій з питань запобігання відмиванню грошей, а саме — Сорока рекомендацій FATF, документів відповідних комітетів Ради Європи, Міжнародної конференції ООН з попередження відмивання грошей і використання прибутків від злочинної діяльності та боротьби з ними (Італія, червень 1992р.) щодо:

- оптимізації доступу правоохоронних органів до інформації про діяльність фінансових установ;
- визнання відмивання злочинних прибутків (гроші, майно, цінні папери тощо) кримінально карними діями;
- застосування для фінансових установ правила «знай свого клієнта»;
- звуження практики конфіскації активів і можливості застосування таких тимчасових заходів, як заморожування або арешт активів, не тільки до прибутків від наркотиків, а й в інших випадках, пов'язаних з відмиванням грошей.

В прийнятій Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності 1 вересня 2017 року, Україна зобов'язалася вести боротьбу з організованою злочинністю та легалізацією (відмиванням)

коштів, зменшувати постачання та попит на незаконні наркотичні засоби і посилювати співробітництво в боротьбі з тероризмом

Із прийняттям 28 серпня 2001 р. спільної постанови Кабінету Міністрів України та Національного Банку України «Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей» [42] згадані рекомендації стали, по суті, частиною правової бази нашої держави.

Втім, на думку міжнародних організацій, з окремих питань законодавство України залишалося таким, що не повністю відповідало міжнародним стандартам. На пленарному засіданні у вересні 2001 року Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів визнала заходи, що були вжиті Україною у протидії легалізації кримінальних доходів, недостатніми.

За оцінками фахівців FATF, з двадцяти п'яти критеріїв, що були сформульовані для визначення країн, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням коштів, Україна, на жаль, повністю відповідала лише десяти критеріям й частково — семи. Мова йшла про необхідність суттєвого поліпшення системи протидії відмиванню грошей. Як *недолік*, було відзначено відсутність централізованого органа (органа фінансової розвідки) та відповідних механізмів збирання, аналізу та надання компетентним органам інформації про підозрілі операції. Інші недоліки стосувалися недостатньої ідентифікації клієнтів, можливостей фінансових інститутів здійснювати трансакції, не знаючи їх власників та бенефіціарів, та неналежного фінансування боротьби з відмиванням грошей. Особливо наголошувалося на відсутності спеціального закону, спрямованого на протидію легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом.

Отже, Групою з розробки фінансових заходів у вересні 2001 року було прийнято рішення про внесення України до переліку країн і територій, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням доходів, здобутих злочинним шляхом. Це мало суттєві негативні наслідки для нашої держави, оскільки всім фінансовим інститутам, які вели операції з країнами, що входили до переліку, було рекомендовано проявляти особливу пильність й своєчасно застосовувати необхідні заходи контролю та попередження сумнівних трансакцій. Було також заявлено, що по відношенню до країн й територій, які відмовляються від проведення реформ, країни-члени FATF можуть застосовувати певні санкції, зокрема, ембарго на великі контракти, заморожування

кредитів по лінії МВФ та Світового банку, додаткові складнощі у відкритті банківських рахунків для фізичних та юридичних осіб, закриття кореспондентських рахунків банків тощо [43, с. 27].

Для термінового виправлення ситуації у листопаді 2001 року Верховною Радою України було розглянуто перший проект Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». А Указом Президента України «Про заходи щодо запобігання легалізації («відмиванню») доходів, одержаних злочинним шляхом» від 10 грудня 2001 р. № 1199/2001 на період до прийняття відповідного законодавчого акта запроваджувався обов'язковий фінансовий контроль за всіма фінансовими операціями, що були визначені як значні або сумнівні та здійснювалися на території України фізичними і юридичними особами. Кабінету Міністрів доручалося створити у складі Міністерства фінансів Державний департамент фінансового моніторингу (Держфінмоніторинг) у статусі урядового органу державного управління.

Зазначений Департамент було створено постановою КМУ «Про утворення Державного департаменту фінансового моніторингу» від 10 січня 2002 р. № 35. Порядок визначення критеріїв віднесення фінансових операцій до сумнівних та незвичних регламентувався постановою КМУ від 29 травня 2002 р. № 700.

На початку 2002 року Україною було ратифіковано Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом.

Нарешті, 28 листопада 2002 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», який, у цілому, відповідав міжнародним стандартам у сфері боротьби з кримінальними доходами, в тому числі, Віденській та Страсбурзькій Конвенціям, Директивам ЄС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей та Базельським принципам ефективного банківського нагляду.

Дату прийняття Закону можна вважати відправним пунктом становлення повномасштабної загальнодержавної системи боротьби з відмиванням злочинних доходів та фінансуванням тероризму. Закон набував чинності з 12 червня 2003 року, шестимісячний період був необхідний для підготовки та внесення відповідних змін до існуючих правових актів.

З метою створення цілісної, внутрішньо узгодженої нормативно-правової бази Законом України від 6 лютого 2003 року були внесені необхідні зміни до Законів України «Про банки і банківську діяльність» та «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Зокрема, були встановлені вимоги щодо правил та програм внутрішнього фінансового моніторингу банків та інших фінансових установ, заборони анонімних (номерних) рахунків. Банкам були надані повноваження отримувати для ідентифікації клієнтів інформацію як від самих клієнтів, так і від державних органів. Було встановлено п'ятирічний термін зберігання документів про здійснення підозрілих фінансових операцій та результати ідентифікації їх учасників.

Одночасно базовим Законом було доповнено Кодекс України про адміністративні правопорушення новою статтею 166-9, яка встановила адміністративну відповідальність за порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

У подальшому було внесено зміни й до Кримінального та Кримінально-процесуального Кодексів України. Так, статтю 209 Кримінального Кодексу було викладено у новій редакції, яка містила розширення ознак злочину «Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом». Цей Кодекс також було доповнено новою статтею 209-1 «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Відповідно до цієї статті, умисне неподання або подання завідомо недостовірної інформації про підозрілі фінансові операції, а також розголошення відомостей про них визнається кримінальним злочином.

Згідно зі змінами до статті 112 Кримінально-процесуального кодексу України у справах про умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, досудове слідство може провадитися слідчими всіх правоохоронних органів.

Крім того, протягом періоду від прийняття Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» до набуття ним чинності, Кабінетом Міністрів України, Держфінмоніторингом, Національним банком України було розроблено та ухвалено ряд важливих нормативних документів, які

створювали умови реалізації вимог цього закону та конкретизували механізми їх виконання.

Таким чином, до середини 2003 року в Україні була сформована ґрунтовна законодавча база у сфері боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму, яка, на думку фахівців, у цілому, відповідає кращим європейським стандартам. Якісна практична реалізація її норм всіма учасниками системи фінансового моніторингу протягом зазначеного року дозволила за результатами інспекції, проведеної Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, виключити на початку 2004 року нашу державу з «чорного списку» FATF.

Утім, активний моніторинг стану справ щодо протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму в Україні з боку Групи був припинений лише у лютому 2006 року, після того, як Верховною Радою були прийняті зміни до базового Закону щодо розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері та безперешкодного обміну інформацією з відповідними зарубіжними організаціями.

Можна сказати, що вдосконалення законодавства України у сфері протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму є відображенням глобальної тенденції до збільшення прозорості фінансових операцій та посилення контрольованості фінансових потоків. Проте не завжди внесення змін до законодавства встигало за новими вимогами міжнародного співтовариства. Тому наприкінці 2007 року Україна, за висновками FATF, знов потрапила до переліку країн, які недостатньо співпрацюють у сфері ПВК/ФТ, зокрема, *мають недоліки* законодавчого поля (так званий «сірий список»). Основними претензіями, що висувалися до нашої держави, серед інших, були: відсутність у законодавстві визначення так званих публічних діячів, особливостей роботи з такими клієнтами та контролю відповідних ризиків; відсутність зобов'язань, що відповідають рекомендаціям FATF, у деяких учасників фінансових операцій — агентів з нерухомості, адвокатів, нотаріусів та ін.; відсутність вимог у сфері фінансового моніторингу до діяльності казино тощо.

Імплементуючи у національне законодавство підвищені стандарти, затверджені FATF, у травні 2010 року Верховна Рада України ухвалила нову редакцію базового Закону, яка отримала назву «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» й набула чинності з 21

серпня 2010 року. Результатом спільних зусиль Державної служби фінансового моніторингу України, Національного банку України, а також інших органів державної влади стало прийняття Групою з розробки фінансових заходів 28 жовтня 2011 року рішення про виключення України зі свого списку, що свідчило про зміцнення довіри до нашої держави з боку міжнародної спільноти та мало наслідком полегшення умов роботи вітчизняних банків на світовому фінансовому ринку.

Необхідно зазначити, що в Україні суттєва роль у формуванні нормативної бази здійснення фінансового моніторингу та розвитку системи протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму належить **Кабінету Міністрів України**. Будучи вищим органом у системі органів виконавчої влади України, Кабінет Міністрів спрямовує їх діяльність у зазначеній сфері, розробляючи документи, що містять відповідні стратегічні орієнтири. Так, у 2005 році розпорядженням КМУ від 03.08.2005р. № 315 - р. було схвалено Концепцію розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму на 2005-2010 роки. По закінченню терміну дії цієї Концепції Кабінетом Міністрів України розпорядженням від 09.03.2011 № 190-р була прийнята Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року [13, с. 55-60].

По закінченню терміну дії цієї Концепції Кабінетом Міністрів України розпорядженням від 30 грудня 2015 р. № 1407-р була прийнята Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року [44].

Далі Кабінетом Міністрів України розпорядженням від 12 травня 2021 р. № 435-р було прийнято Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації [45], які визначають актуальні ризики і загрози у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні, а

також напрями державної політики для мінімізації таких ризиків і загроз та розвитку системи фінансового моніторингу.

Також наказом Міністерства фінансів України від 17.01.2022р. №16 затверджується Програма стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року [46]

З метою створення умов для забезпечення належного контролю за проведенням фінансових операцій Кабінет Міністрів встановлює порядок визначення країн (територій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, які здійснюють діяльність у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму (постанова КМУ від 25 серпня 2010 р. № 765). Перелік таких країн формується та, після погодження з Міністерством фінансів, затверджується Державною службою фінансового моніторингу на основі висновків Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів, інших міжнародних та міжурядових організацій. На підставі Постанови КМ № 677 від 05.08.2020 визнали таким, що втратила чинність: постанова КМУ від 25 серпня 2010 р. № 765 [47].

Затверджується нова Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 677 «Про затвердження Порядку формування переліку держав (юрисдикцій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення» [48]. В цій Постанові визначено, що держави (юрисдикції) включаються до переліку або виключаються з нього на основі висновків Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) щодо застосування посиленних заходів належної перевірки та/або контрзаходів до держав (юрисдикцій) з високим рівнем ризику з метою захисту міжнародної фінансової системи від постійних та значних ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму.

До компетенції Кабінету Міністрів України, що має безпосереднє відношення до функціонування системи протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму, відноситься визначення переліку офшорних зон (розпорядження КМУ від 23.02.2011 р. № 143

р, зі змінами), операціям з резидентами яких фінансовими установами повинна приділятися особлива увага [49].

В Україні створено механізм у сфері боротьби з відмиванням коштів, який включає:

- спеціально уповноважений орган;
- державні органи, що здійснюють нагляд і контроль за дотриманням суб'єктами первинного фінансового моніторингу законодавства у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- правоохоронні органи;
- суб'єктів первинного фінансового моніторингу — надавачів фінансових послуг [50, с. 117].

4.2. Законодавство у сфері фінансового моніторингу.

Поняття та види фінансового моніторингу. Система та суб'єкти фінансового моніторингу

Фінансовий моніторинг або Фінансова розвідка (англ. *financial intelligence*) — це поняття, схоже з поняттям фінансового контролю, а також безпосередньо пов'язане з обов'язковими процедурами внутрішнього контролю в частині проведення фінансових операцій.

Фінансовий моніторинг — це також діяльність організацій, що здійснюють операції з грошовими коштами або іншим майном, по виявленню операцій, що підлягають обов'язковому контролю, і інших операцій з грошовими коштами або іншим майном, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдженню зброї масового знищення.

Міжнародна система легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (далі - AML/CFT) спирається на Рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Егмонтської та Вольфсберзької групи, Базельського комітету, MONEYVAL

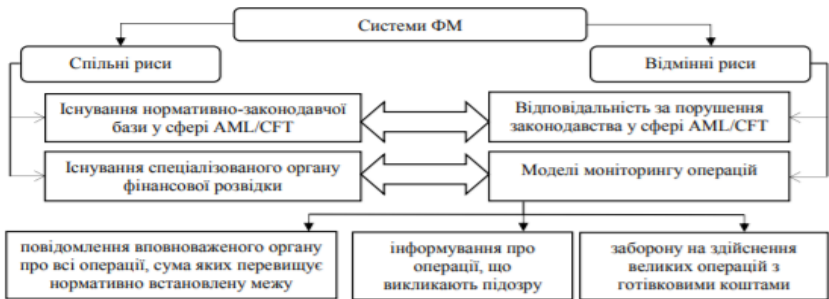
У практиці існує дві системи боротьби з легалізацією доходів злочинного походження: європейська та американська. Європейська — більш ліберальна, за якої банки не обов'язково повідомляють

спеціальні органи про всі операції, суми за якими перевищують встановлену межу. Вони інформують їх лише про ті операції, які видались їм підозрілими. Американська система значно жорсткіша. В США банки зобов'язані повідомляти фінансову розвідку про всі операції, які перевищують суму в 10 тисяч доларів США [51, с. 70].

Системи організації фінансового моніторингу зарубіжних країн мають як спільні, так і відмінні риси. (рис.4.1).

Вітчизняна система фінансового моніторингу має змішаний тип, але функціонує з використанням правил американської моделі. Це зумовлено тим, що з самого початку вимоги ФАТФ до України через високий рівень "відмивання брудних грошей" були жорсткішими, аніж до інших держав, і виконати їх було можливо лише в умовах американської моделі.

Це дало позитивний результат, оскільки наша держава у відносно короткий термін була виключена з "чорного" списку ФАТФ і на сьогодні діяльність її системи фінансового моніторингу отримала позитивну оцінку з боку цієї міжнародної наглядової організації [52, с. 14].

Рис.4.1 Спільні та відмінні риси притаманні системам фінансового моніторингу зарубіжних країн

Українська система фінансового моніторингу, на відміну від своїх зарубіжних аналогів, наділена значно більшими повноваженнями — вона не лише отримує інформацію, а й сама проводить фінансові розслідування. Тому її діяльність, будучи спрямованою на захист державних інтересів, має забезпечити нормальну ділову атмосферу в економіці, не перешкоджаючи при цьому бізнесу функціонувати в законному режимі, а також має забезпечити збереження конфіденцій-

ності фінансової інформації, значними обсягами якої вона володіє [53, с. 5].

В Україні система фінансового моніторингу охоплює фактично всіх надавачів фінансових послуг та передбачає тісну взаємодію різних міністерств та відомств. Кожна з цих установ відіграє специфічну, визначену законодавством роль у єдиній системі протидії [54].

Основою законодавчої бази України у сфері AML/CFT є: Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; Закон України «Про банки і банківську діяльність»; Кримінальний кодекс України; Кодекс України про адміністративні правопорушення; Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів [55].

Акти Верховної Ради України щодо фінансового моніторингу [56]:

- Закон України від 06.12.2019 № 361-IX "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення";

- Закон України від 20.03.2003 № 638 - IV "Про боротьбу з тероризмом";

- Кримінальний кодекс України;

- Кодекс адміністративного судочинства України;

- Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення *об'єкт фінансового моніторингу* - дії з активами, пов'язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності ризиків використання таких активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також будь-яка інформація про такі дії чи події, активи та їх учасників [39, ст.1 п. 42].

Система фінансового моніторингу визначається як сукупність методів аналізу, контролю та прогнозування, спрямованих на досягнення фінансової стабільності як окремого суб'єкта, так і фінансово-кредитної сфери країни загалом [57].

Система фінансового моніторингу складається з первинного та державного рівнів [39, ст.6].

Держава як суб'єкт публічного права здійснює моніторингову діяльність через спеціально уповноважених суб'єктів та органи.

У ст. 6 Закону зазначено, що **суб'єктами державного фінансового моніторингу** є Національний банк України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України та спеціально уповноважений орган.

Суб'єктами первинного фінансового моніторингу є:

- 1) банки, страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;
- 2) оператори платіжних систем;
- 3) товарні та інші біржі, що проводять фінансові операції з товарами;
- 4) професійні учасники фондового ринку (ринку цінних паперів), крім осіб, які провадять діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку;
- 5) оператори поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги поштового переказу, та/або послуги із здійснення валютних операцій;
- 6) філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, що надають фінансові послуги на території України;
- 7) спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин):
  - а) суб'єкти аудиторської діяльності;
  - б) бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку;

в) суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування;

г) адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально;

г) нотаріуси;

д) суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги;

е) особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами;

є) суб'єкти господарювання, що надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна, а також суб'єкти господарювання, що надають за винагороду консультаційні послуги, що пов'язані з купівлею-продажем нерухомого майна;

ж) суб'єкти господарювання, що здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них;

з) суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри;

8) постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів;

9) інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги [39].

Прийняття цього Закону наблизило Україну на щабель до покращення системи фінансового моніторингу до вимог міжнародних організацій. Однак у правовому полі залишаються окремі проблеми, які потребують вирішення. Насамперед це неналагоджений взаємозв'язок між правоохоронними органами та суб'єктами фінансового моніторингу задля запобігання та протидії вчиненню нових злочинів. По-друге, на законодавчому рівні слід чітко вказати операції, інформація про які повинна бути відкритою та прозорою. Спеціально уповноваженим органом у сфері моніторингу є Державна служба фінансового моніторингу України. Вона є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. Держфінмоніторинг України включається до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері AML/CFT [55].

4.3. Характеристика фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу

Згідно ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» **фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу** - порогові фінансові операції, підозрілі фінансові операції (діяльність) [39, ст. 1 п.67].

Фінансові операції є пороговими (стаття 20), якщо сума, на яку здійснюється кожна із них, дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень (для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри, - 55 тисяч гривень) або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, банківських металах, інших активах, еквівалентну за офіційним курсом гривні до іноземних валют і банківських металів 400 тисяч гривень на момент проведення фінансової операції (для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри, - 55 тисяч гривень), за наявності однієї або більше таких ознак:

- фінансові операції у разі, якщо хоча б одна із сторін - учасників фінансової операції має відповідну реєстрацію, місце проживання чи місцезнаходження в державі (юрисдикції), що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення (у тому числі дипломатичне представництво, посольство, консульство такої іноземної держави), або однією із сторін - учасників фінансової операції є особа, яка має рахунок у банку, зареєстрованому в зазначеній державі (юрисдикції);

- фінансові операції політично значущих осіб, членів їх сім'ї та/або осіб, пов'язаних з політично значущими особами;

- платіжні операції з переказу коштів за кордон (у тому числі до держав, віднесених Кабінетом Міністрів України до офшорних зон);

- фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів).

Фінансові операції або спроба їх проведення незалежно від суми, на яку вони проводяться, вважаються підозрілими, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу має підозру або має достатні

підстави для підозри, що вони є результатом злочинної діяльності або пов'язані чи стосуються фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

При визначенні того, чи є підозрілою фінансова операція або діяльність, суб'єкт первинного фінансового моніторингу враховує типологічні дослідження, підготовлені спеціально уповноваженим органом та оприлюднені ним на своєму веб-сайті, а також рекомендації суб'єктів державного фінансового моніторингу [39, стаття 21].

4.4. Подання інформації з питань фінансового моніторингу

1. Згідно статті 16 Порядок реєстрації та подання спеціально уповноваженому органу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, іншої інформації, що може бути пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, встановлюється:

Національним банком України - для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за якими здійснює Національний банк України відповідно до статті 18 цього Закону;

Кабінетом Міністрів України - для інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

2. Подання інформації суб'єктом первинного фінансового моніторингу спеціально уповноваженому органу, суб'єкту державного фінансового моніторингу в установленому законодавством порядку не є порушенням порядку розкриття інформації з обмеженим доступом.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу, його посадові особи та інші працівники, ліквідатор, уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб не несуть дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання інформації спеціально уповноваженому органу, суб'єкту державного фінансового моніторингу, якщо вони діяли в межах цього Закону.

3. Державні органи, що провадять діяльність у сфері запобігання та протидії (крім Національного банку України), у разі виявлення під час виконання своїх функцій фінансових операцій, стосовно яких є

підозра, зобов'язані повідомити спеціально уповноваженому органу про такі фінансові операції та їх учасників.

Порядок та вимоги щодо надання інформації у таких випадках встановлюються Кабінетом Міністрів України.

4. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, подає до спеціально уповноваженого органу інформацію про виявлені факти незаконного переміщення через митний кордон України готівки, обігових грошово-кредитних документів, дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них, а також культурних цінностей на суму, що дорівнює чи перевищує суму, визначену частиною першою статті 20 цього Закону.

5. Державні органи (крім Національного банку України) та органи місцевого самоврядування, державні реєстратори зобов'язані надавати спеціально уповноваженому органу інформацію (копії документів), відомості з інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, необхідні для виконання покладених на нього завдань, та/або доступ до своїх інформаційних ресурсів (баз даних) для забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії.

Обсяг, порядок подання такої інформації та надання доступу до неї визначаються Кабінетом Міністрів України.

6. Надання державними органами, органами місцевого самоврядування, Національним банком України, державними реєстраторами спеціально уповноваженому органу, суб'єктам первинного фінансового моніторингу інформації відповідно до вимог цього Закону не є порушенням порядку розкриття інформації з обмеженим доступом.

Посадові особи та інші працівники державних органів, органів місцевого самоврядування, Національного банку України та державні реєстратори не несуть дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання інформації спеціально уповноваженому органу відповідно до вимог цього Закону.

7. Суб'єкти господарювання, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, що не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, зобов'язані відповідно до пункту 2 частини першої статті 27 цього Закону надавати на запит спеціально уповноваженого органу інформацію, пов'язану з проведенням аналізу фінансових операцій, що стали об'єктом фінансового моніторингу, про осіб, які брали участь в їх здійсненні, довідки та копії документів

(у тому числі тих, що містять інформацію з обмеженим доступом), необхідні для виконання цим органом покладених на нього завдань у сфері запобігання та протидії.

Обсяг та порядок надання такої інформації визначаються Кабінетом Міністрів України.

8. Надання посадовими особами та іншими працівниками суб'єктів господарювання, підприємств, установ та організацій спеціально уповноваженому органу інформації відповідно до вимог цього Закону не є порушенням порядку розкриття інформації з обмеженим доступом.

Посадові особи та інші працівники суб'єктів господарювання, підприємств, установ та організацій не несуть дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за надання спеціально уповноваженому органу інформації згідно з вимогами цього Закону.

9. Неправомірна відмова в наданні інформації (довідок та копій документів), несвоєчасне її надання або надання недостовірної інформації тягнуть за собою відповідальність посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування, посадових осіб суб'єктів господарювання, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, що не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, відповідно до закону.

10. Обмін інформацією, що є таємницею фінансового моніторингу, її розкриття та захист здійснюються відповідно до закону.

Суб'єктам первинного фінансового моніторингу, працівникам суб'єктів первинного фінансового моніторингу, ліквідатору, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, працівникам суб'єктів державного фінансового моніторингу та інших державних органів, які подали спеціально уповноваженому органу інформацію про фінансову операцію та її учасників, забороняється повідомляти про це особам, які брали (беруть) участь у її здійсненні, та будь-яким третім особам, крім випадків, визначених цим Законом.

У разі якщо нотаріуси, адвокати, адвокатські бюро та об'єднання, особи, які надають юридичні послуги, намагаються відмовити клієнта від здійснення діяльності з порушенням законодавства, це не є порушенням обмежень, зазначених в абзаці другому цієї частини.

Обмеження щодо надання інформації, встановлені абзацом другим цієї частини, не поширюються на випадки розкриття інформації суб'єктам державного фінансового моніторингу, які відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання і нагляду за відповідними суб'єктами первинного фінансового моніторингу, в рамках здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії, а також правоохоронним органам відповідно до закону.

Обмеження також не поширюються на випадки обміну інформацією з метою проведення первинного фінансового моніторингу між суб'єктами первинного фінансового моніторингу та їх філіями або дочірніми компаніями з контролюючою участю, розташованими в інших країнах, за умови, що такі філії чи дочірні компанії з контролюючою участю дотримуються єдиних політик та процедур з питань фінансового моніторингу, в тому числі процедур обміну інформацією в межах групи.

Обмеження, встановлені абзацом другим цієї частини, не перешкоджають обміну інформацією між банками, між іншими фінансовими установами, а також між суб'єктами первинного фінансового моніторингу, визначеними підпунктами "а"- "д" пункту 7 частини другої статті 6 цього Закону, у випадках, пов'язаних з одним і тим самим клієнтом та однією і тією самою фінансовою операцією, що передбачає участь двох або більше суб'єктів первинного фінансового моніторингу, за умови, що такі суб'єкти первинного фінансового моніторингу є суб'єктами одного виду та виконують однакові вимоги щодо захисту інформації з обмеженим доступом.

Суб'єктам первинного фінансового моніторингу, працівникам суб'єктів первинного фінансового моніторингу, ліквідатору, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, працівникам державних органів, органів місцевого самоврядування, посадовим особам, працівникам суб'єктів господарювання, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, що не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, які одержали запит спеціально уповноваженого органу щодо фінансових операцій, додаткової інформації, інформації, пов'язаної з проведенням аналізу фінансових операцій, що стали об'єктом фінансового моніторингу, про осіб, які брали участь в їх здійсненні, довідок та копій документів, іншої інформації, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи

фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення, або рішення чи доручення спеціально уповноваженого органу, прийняте (надане) відповідно до вимог статті 23 чи частини третьої статті 31 цього Закону, та/або надали відповідь на такий запит, рішення чи доручення цьому органу, забороняється повідомляти про це осіб, які брали (беруть) участь у здійсненні фінансових операцій, визначених у запиті, рішенні чи дорученні або відповіді, а також будь-яких третіх осіб, крім випадків, передбачених цим Законом.

11. Спеціально уповноважений орган забезпечує захист та зберігання таємниці фінансового моніторингу. Спеціально уповноваженому органу заборонено розкривати та/або передавати будь-кому інформацію, що є таємницею фінансового моніторингу, а також інформувати будь-кого про факт одержання інформації про фінансову операцію та її учасників, факт надання запиту щодо фінансових операцій, додаткової інформації, інформації, пов'язаної з проведенням аналізу фінансових операцій, що стали об'єктом фінансового моніторингу, про осіб, які брали участь в їх здійсненні, довідок та копій документів, іншої інформації, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення, або рішення чи доручення, прийнятого (наданого) відповідно до вимог статті 23 або частини третьої статті 31 цього Закону, та/або отримання відповіді на такий запит, рішення чи доручення, крім випадків, передбачених цим Законом. У разі надходження запиту щодо такої інформації спеціально уповноважений орган повертає відповідній заінтересованій особі такий запит без розгляду, крім випадку, якщо запит надійшов у рамках перевірки раніше надісланих їй узагальнених та/або додаткових узагальнених матеріалів. За наявності у спеціально уповноваженому органі додаткової інформації, що стосується раніше надісланих правоохоронним органам узагальнених матеріалів, спеціально уповноважений орган може формувати та подавати відповідному правоохоронному органу додаткові узагальнені матеріали.

Розголошення у будь-який спосіб працівниками спеціально уповноваженого органу таємниці фінансового моніторингу, а також факту отримання інформації про фінансову операцію та її учасників, факту надання запиту, рішення чи доручення та/або отримання

відповіді на такий запит, рішення чи доручення тягне за собою відповідальність згідно із законом або за рішенням суду.

12. Обов'язок дотримуватися таємниці фінансового моніторингу та не розголошувати факт надання інформації спеціально уповноваженому органу, а також факт одержання та виконання запиту, рішення чи доручення спеціально уповноваженого органу в установлених цим Законом випадках поширюється також на осіб, яким така інформація стала відома у зв'язку з їх професійною або службовою діяльністю.

Особи, винні у порушенні таємниці фінансового моніторингу та заборони інформувати про факт надання інформації спеціально уповноваженому органу, а також факт одержання та виконання запиту, рішення чи доручення спеціально уповноваженого органу, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом.

13. Розвідувальним органам України заборонено передавати будь-кому інформацію, одержану від спеціально уповноваженого органу у вигляді узагальнених матеріалів та додаткових узагальнених матеріалів, крім випадків передачі її правоохоронним органам для прийняття рішення відповідно до Кримінального процесуального кодексу України.

Розвідувальні органи України зобов'язані повідомляти спеціально уповноваженому органу про хід опрацювання та вжиття відповідних заходів за результатами розгляду одержаних узагальнених матеріалів та додаткових узагальнених матеріалів.

14. Інформація про фінансову операцію, що підлягає фінансовому моніторингу, отримана спеціально уповноваженим органом, обліковується цим органом. Порядок взяття на облік інформації про фінансову операцію, що підлягає фінансовому моніторингу, встановлюється Кабінетом Міністрів України [39].

ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ

5.1. Місце Держфінмоніторингу в системі центральних органів виконавчої влади України.

5.2. Основні завдання Держфінмоніторингу. Повноваження та права Держфінмоніторингу.

5.3. Організаційна структура Держфінмоніторингу. Повноваження Голови Держфінмоніторингу.

5.4. Взаємодія Держфінмоніторингу з різними органами та організаціями у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

5.1. Місце Держфінмоніторингу в системі центральних органів виконавчої влади України

Відповідно до Міжнародних Стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) [29-та Рекомендація] та Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [ст. 12], яка ратифікована Україною 17.11.2010 р., у кожній країні має функціонувати підрозділ фінансової розвідки (ПФР), який є національним центром для отримання та аналізу повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації, яка має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів і фінансування тероризму, та для розповсюдження результатів цього аналізу.

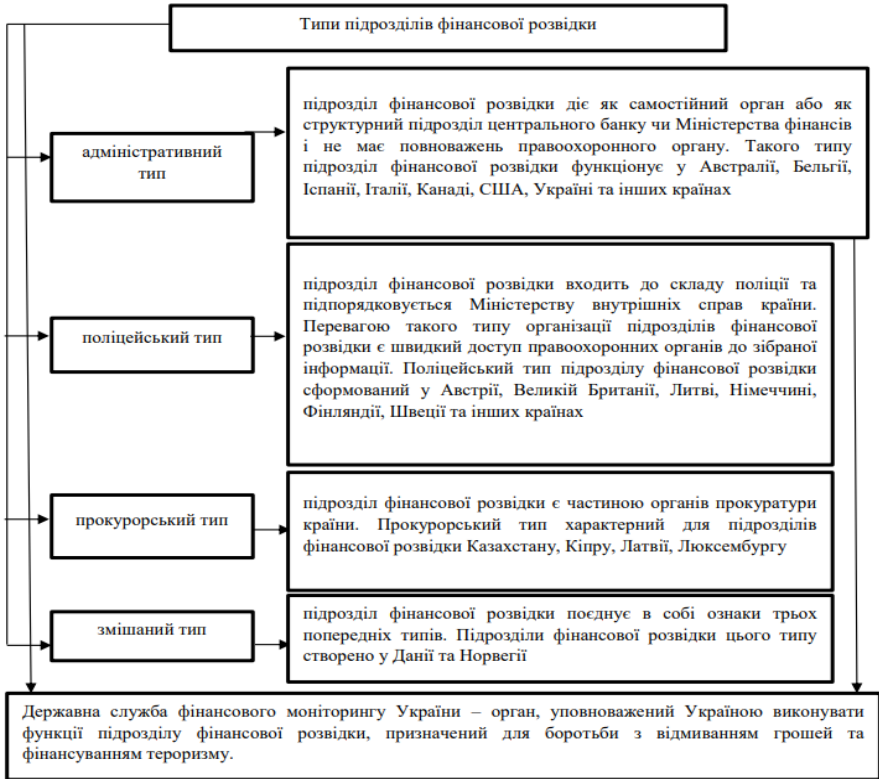
Згідно із Законом України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) є органом, уповноваженим Україною на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки (ПФР, Financial Intelligence Unit, FIU) [58]

Держфінмоніторинг є органом, уповноваженим Україною на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки (ПФР, Financial Intelligence Unit, FIU) та є національним центром для отримання та аналізу: повідомлень про підозрілі операції, іншої інформації, яка має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення [56].

Держфінмоніторинг створений та розпочав свою діяльність у 2002 р. у складі Міністерства фінансів України у статусі Державного департаменту фінансового моніторингу. З 2005 р. Держфінмоніторинг є центральним органом виконавчої влади. [58].

Держфінмоніторинг очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України відповідно до законодавства про державну службу [59].

Світова практика свідчить про можливість створення **чотирьох типів підрозділів фінансової розвідки**: «адміністративного», «поліцейського», «прокурорського», змішаного типу.

Рис. 5.1 Типи фінансової розвідки [60]

Кожен з перерахованих типів має свої сильні та слабкі сторони [61], і у рамках кожного з них організація та умови функціонування ПФР у тій чи іншій країні можуть суттєво розрізнятися.

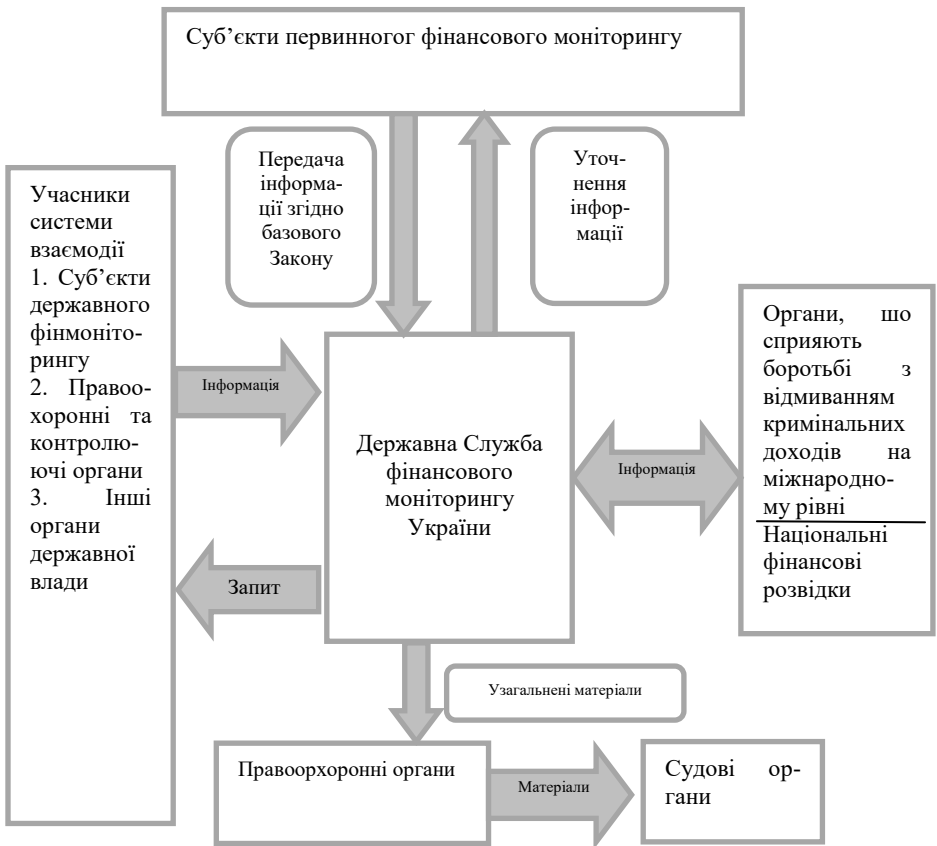
Держфінмоніторинг України належить до підрозділів фінансової розвідки «адміністративного» типу, оскільки він відноситься до центральних органів влади й не здійснює «повного виробничого циклу» щодо виявлення та доведення фактів відмивання коштів. З основних етапів протидії відмиванню коштів, які включають:

— первинне виявлення та реєстрацію підозрілих операцій;

— аналіз інформації;

— розслідування справи з перспективою передачі до суду, — Держфінмоніторинг України виконує тільки аналіз інформації.

Перший етап (виявлення операцій) здійснюють фінансові посередники, за діяльністю яких наглядають відповідні державні органи. Держфінмоніторинг України відпрацьовує отримані повідомлення і передає правоохоронним органам аналітичні довідки (так звані узагальнені матеріали) у разі наявності підозр щодо відмивання коштів або фінансування тероризму. Останній етап — розслідування — проводять правоохоронні органи [13, с. 78]

Рис. 5.2 Компоненти Національної системи боротьби з відмиванням «брудних» грошей та фінансуванням тероризму

Тобто, ключова роль Держфінмоніторингу полягає в тому, що він відпрацьовує отримані від суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомлення про підозрілі фінансові операції і передає правоохоронним і розвідувальним органам України узагальнені матеріали у разі наявності підозр щодо відмивання коштів чи фінансування тероризму [58].

Така система, по-перше, відповідає кращим світовим зразкам, забезпечує прозорість процесу боротьби з відмиванням коштів, дозволяє надійно захищати гарантовану державою банківську таємницю, суттєво зменшує ризик корупції та упереджених рішень. Передача інформації до правоохоронних органів, як того вимагає закон, у вигляді узагальнених матеріалів — це єдиний можливий шлях виходу конфіденційної інформації з Держфінмоніторингу України.

По-друге, реально створюється Національна система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, де Держфінмоніторинг України виступає координатором та забезпечує узгодження дій всіх учасників (рис. 5.2) [13, с. 78].

5.2. Основні завдання Держфінмоніторингу. Повноваження та права Держфінмоніторингу

Обов'язки, права, функції та повноваження Держфінмоніторингу визначені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та Положенням про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537.

Діяльність Держфінмоніторингу спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України.

До основних завдань і функцій Держфінмоніторингу відносяться:

- реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

- внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

- збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення;

- забезпечення функціонування та розвитку єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

- проведення національної оцінки ризиків;

- налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, Національним банком, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

- забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [58].

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 537 від 29 липня 2015 р. (зі змінами)[59] **Держфінмоніторинг відповідно до покладених на Службу завдань:**

- 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Служби, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові фінансів;

- 2) надсилає посадовим особам, державним органам (крім Національного банку), в тому числі правоохоронним органам, органам прокуратури та судам, органам місцевого самоврядування, органам дер-

жавної виконавчої служби, підприємствам, установам, організаціям запити щодо одержання відповідно до закону інформації (у тому числі копій документів), необхідної для виконання покладених на Держфінмоніторинг завдань;

3) співпрацює з органами виконавчої влади, Національним банком, іншими державними органами, включеними до системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

4) подає в разі наявності достатніх підстав вважати, що фінансова операція або сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, до правоохоронних та розвідувальних органів відповідні узагальнені матеріали (додаткові узагальнені матеріали) та одержує від них інформацію про хід їх розгляду;

5) подає в разі наявності достатніх підстав підозрювати, що фінансова операція або клієнт пов'язані із вчиненням суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України як злочин, що не стосується легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, інформацію до відповідного правоохоронного або розвідувального органу як узагальнені матеріали або додаткові узагальнені матеріали;

б) бере участь у міжнародному співробітництві з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, зокрема:

-бере участь за дорученням Кабінету Міністрів України у підготовці відповідних міжнародних договорів України;

-здійснює міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав у частині обміну досвідом та інформацією про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

-забезпечує співробітництво з міжнародними, міжурядовими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відми-

ванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, у тому числі з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), ЄС, Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Егмонтською групою підрозділів фінансових розвідок, ООН;

7) проводить аналіз методів та фінансових схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

8) проводить щороку узагальнення інформації про стан запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в державі;

9) погоджує в установленому порядку проекти нормативно-правових актів суб'єктів державного фінансового моніторингу з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

10) забезпечує в установленому порядку взяття на облік та зняття з обліку/поновлення на обліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

11) вимагає від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виконання вимог законодавства, що регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, і в разі виявлення порушень вимог законодавства вживає заходів, передбачених законами, а також повідомляє відповідним суб'єктам державного фінансового моніторингу, які відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" (далі - Закон) виконують функції з державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу;

12) здійснює типологічні дослідження у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінан-

суванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

13) забезпечує координацію діяльності державних органів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

14) забезпечує в установленому порядку організацію та координацію роботи з перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів органів державної влади з питань фінансового моніторингу та відповідальних працівників суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а також працівників, залучених до проведення фінансового моніторингу, щодо боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення на базі відповідного навчального закладу, що належить до сфери управління Держфінмоніторингу;

15) надає відповідно до законодавства суб'єктам державного фінансового моніторингу інформацію для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

16) повідомляє суб'єкту первинного фінансового моніторингу після надходження інформації від судів або правоохоронних органів, уповноважених приймати рішення відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, про вручення особі письмового повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, про закриття кримінального провадження, яке розпочато за повідомленням такого суб'єкта, яке надійшло до Держфінмоніторингу відповідно до вимог статей 8, 14, 15, 16, 23 Закону, а також надає йому інформацію про ухвалені судами рішення за такими кримінальними провадженнями з одночасним надісланням повідомлення відповідному суб'єкту державного фінансового моніторингу;

17) забезпечує ведення обліку:

-інформації про фінансові операції, що стали об'єктом фінансового моніторингу;

-узагальнених матеріалів і додаткових узагальнених матеріалів, наданих правоохоронним або розвідувальним органам, а також прийнятих за результатами їх розгляду процесуальних рішень;

-інформації про результати досудового розслідування та ухвалені судові рішення у кримінальних провадженнях, у яких використовувалися (використовуються) надані узагальнені матеріали, та про кількість осіб, які вчинили кримінальні правопорушення або підозрюються в їх вчиненні, а також осіб, засуджених за вчинення злочинів;

-інформації про конфісковані активи та активи, на які накладено арешт у кримінальних провадженнях, у яких використовувалися (використовуються) надані узагальнені матеріали, та про кількість осіб, стосовно яких судом ухвалено рішення про конфіскацію активів та на активи яких накладено арешт;

-надісланих і виконаних міжнародних запитів про співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

-суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

18) забезпечує доведення до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, пов'язаних із провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, та оприлюднює на офіційному веб-сайті Держфінмоніторингу перелік держав (юрисдикцій), що не виконують чи виконують неналежним чином рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;

19) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, надання методологічної, методичної та іншої допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (в тому числі надання рекомендацій та роз'яснень з питань застосування законодавства у зазначеній сфері);

19¹) забезпечує захист та зберігання інформації, що надійшла від суб'єктів первинного і державного фінансового моніторингу та інших державних органів, відповідних органів іноземних держав;

20) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Служби;

21) здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держфінмоніторингу, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Служби;

22) забезпечує взаємодію із засобами масової інформації та громадськістю;

23) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Держфінмоніторинг для виконання покладених на Службу завдань має право:

1) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до компетенції Держфінмоніторингу;

2) одержувати безоплатно в установленому законодавством порядку від державних органів, правоохоронних органів, судів, Національного банку, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, підприємств, установ та організацій інформацію (довідки, копії документів), у тому числі інформацію з обмеженим доступом, необхідну для виконання покладених на Держфінмоніторинг завдань;

3) отримувати від суб'єкта первинного фінансового моніторингу в разі потреби за результатами проведеного аналізу відомості щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму або фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;

4) одержувати в установленому порядку від Мін'юсту відомості про смерть фізичних осіб;

5) здійснювати в установленому законодавством порядку доступ, у тому числі автоматизований, до інформаційних та довідкових систем, реєстрів та банків даних органів державної влади (крім Національного банку) та інших державних інформаційних ресурсів;

6) одержувати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу на запит додаткову інформацію;

7) розробляти та вносити на розгляд Мінфіну проекти нормативно-правових актів, необхідних для виконання завдань і функцій, передбачених статтею 25 Закону;

8) одержувати від правоохоронних та розвідувальних органів, до яких згідно із Законом подано узагальнені матеріали (додаткові узагальнені матеріали), інформацію про хід опрацювання та вжиття відповідних заходів на підставі одержаних матеріалів в установленому законодавством порядку;

9) укладати міжнародні договори міжвідомчого характеру з відповідними органами інших держав з питань співробітництва в установленому законом порядку;

10) приймати у випадках, передбачених Законом, рішення про зупинення (подальше зупинення, продовження зупинення) фінансових (фінансової) операцій (операції) на строк, установлений Законом;

11) брати участь за погодженням з відповідними суб'єктами державного фінансового моніторингу, які відповідно до Закону виконують функції з державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, у підготовці та/або проведенні перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу (крім перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які проводяться Національним банком) у сфері додержання вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

12) інформувати суб'єктів державного фінансового моніторингу, які відповідно до Закону виконують функції з державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, про можливі порушення такими суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог Закону;

13) надавати суб'єктам державного фінансового моніторингу дані відповідно до законодавства в межах, визначених частиною третьою статті 25 Закону;

14) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції Держфінмоніторингу;

15) користуватися державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами [59].

5.3. Організаційна структура Держфінмоніторингу. Повноваження Голови Держфінмоніторингу

Сучасна структура Держфінмоніторингу України:

1. Керівництво:

Голова Державної служби фінансового моніторингу України

Перший заступник Голови Державної служби фінансового моніторингу України

Заступник Голови Державної служби фінансового моніторингу України

2. Департамент фінансових розслідувань

3. Департамент координації системи фінансового моніторингу

4. Департамент інформаційних технологій

5. Юридичне управління

6. Управління міжнародного співробітництва

7. Управління планування, виконання бюджету, бухгалтерського обліку та роботи з персоналом

8. Управління контролю та адміністративно-господарської роботи

9. Відділ аналітичного забезпечення роботи керівництва

10. Сектор режиму та безпеки

11. Головний спеціаліст з питань проведення внутрішнього аудиту

12. Головний спеціаліст з питань запобігання та виявлення корупції [62]

Повноваження Голови Держфінмоніторингу

1) очолює Держфінмоніторинг, здійснює керівництво діяльністю Служби, представляє Держфінмоніторинг у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами та організаціями в Україні та за її межами;

2) вносить на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, зокрема розроблені Держфінмоніторингом проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, а також позицію щодо проектів, розробниками яких є інші міністерства;

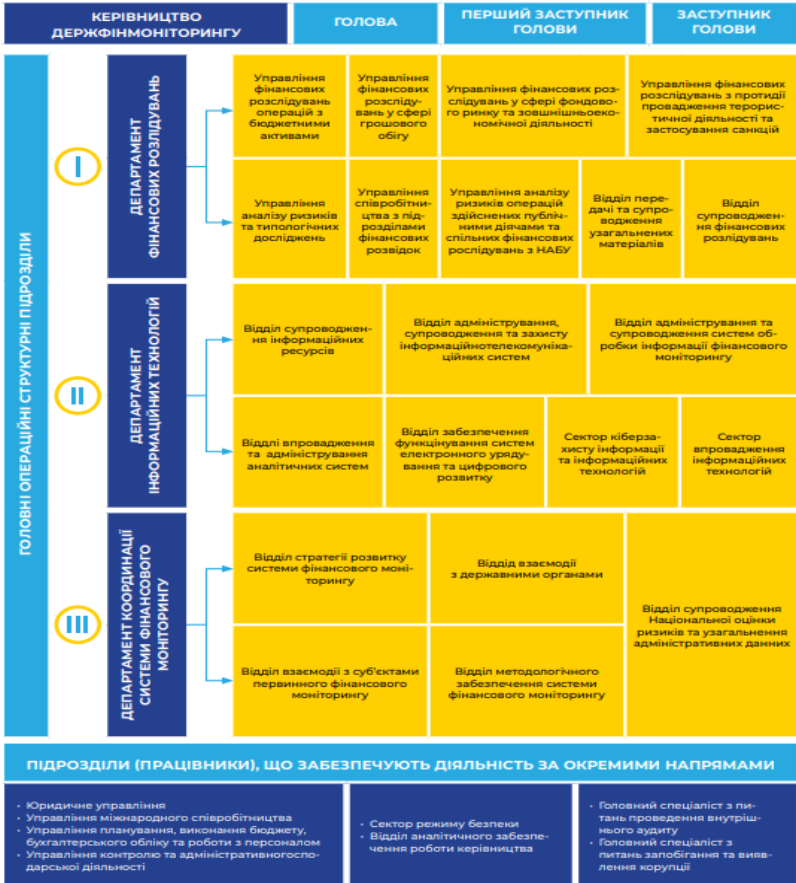

Рис. 5.3 Структура Державної служби фінансового моніторингу України [63, с.9]

3) вносить на розгляд Міністра фінансів проекти нормативно-правових актів Мінфіну з питань, що належать до компетенції Держфінмоніторингу;

4) організовує і контролює у межах повноважень, передбачених законом, виконання в апараті Держфінмоніторингу Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Мінфіну;

5) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, здійснює постійний контроль за забезпеченням її охорони у апараті Держфінмоніторингу;

6) подає Міністрові фінансів для затвердження плани роботи Держфінмоніторингу;

7) звітує перед Міністром фінансів про виконання планів роботи Держфінмоніторингу та покладених на Службу завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності Держфінмоніторингу, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;

8) утворює, ліквідує, реорганізує підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління Держфінмоніторингу, затверджує положення про них (їх статuti), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників, здійснює в межах повноважень, передбачених законом, інші функції з управління об'єктами державної власності;

9) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

10) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату Держфінмоніторингу;

11) забезпечує виконання наказів та доручень Міністра фінансів з питань, що належать до компетенції Держфінмоніторингу;

12) забезпечує взаємодію Держфінмоніторингу із структурним підрозділом Мінфіну, визначеним Міністром фінансів відповідальним за взаємодію із Держфінмоніторингом;

13) забезпечує дотримання встановленого Міністром фінансів порядку обміну інформацією між Мінфіном та Держфінмоніторингом та вчасність її подання;

14) призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, державних службовців апарату Держфінмоніторингу (якщо інше не передбачено законом), укладає та розриває з ними в установленому порядку контракти про проходження державної служби;

14¹) призначає на посаду та звільняє з посади керівників самостійних структурних підрозділів апарату Держфінмоніторингу (за погодженням з Міністром фінансів), їх заступників;

15) приймає на роботу та звільняє з роботи у порядку, передбаченому законодавством про працю, працівників апарату Держфінмоніторингу;

16) вирішує в установленому порядку питання заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців та працівників апарату Держфінмоніторингу, присвоює їм ранги державних службовців (якщо інше не передбачено законом);

17) вносить в установленому порядку подання щодо представлення державних службовців та працівників апарату Держфінмоніторингу до відзначення державними нагородами;

18) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції, утворює комісії, робочі та експертні групи;

19) підписує накази Держфінмоніторингу;

20) дає у межах повноважень, передбачених законом, доручення, обов'язкові для виконання державними службовцями та працівниками апарату Держфінмоніторингу;

20¹) представляє Держфінмоніторинг у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами і організаціями в Україні та за її межами;

21) здійснює інші повноваження, визначені законом [59].

Держфінмоніторинг відповідно до основних завдань, визначених статтею 25 Базового Закону, за звітний період забезпечив функціонування єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (далі – ІСФМ).

Забезпечено ведення безперервних технологічних процесів щодо отримання, первинної та аналітичної обробки інформації від СПФМ та державних органів, а також підтримку інформаційного середовища взаємодії з суб'єктами фінансового моніторингу. ІСФМ функціонує в цілодобовому режимі (24 на 7) відповідно до регламентів, затверджених наказами Держфінмоніторингу.

Держфінмоніторингом забезпечено функціонування всіх апаратних і програмних комплексів ІСФМ в штатному режимі.

Розвиток ІСФМ здійснювався відповідно до перспективних напрямків реалізації державної політики у цій сфері, які схвалені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 365-р «Деякі питання цифрової трансформації».

Зусилля Держфінмоніторингу направлялися на забезпечення електронної взаємодії між суб'єктами системи фінансового моніторингу, а також удосконалення проведення операційного та стратегічного аналізу Держфінмоніторингом, зокрема розпочато заходи щодо удосконалення базової платформи Аналітичної системи «e-case фінансового моніторингу» та впровадження АРІ технологій доступу Держфінмоніторингу до державних електронних інформаційних ресурсів (далі – ДЕІР), що визначено постановою Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 627 «Деякі питання інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

З метою забезпечення доступу до ДЕІР у звітному періоді розроблені та прийняті технічні протоколи щодо організації доступу до інформації Пенсійного фонду України, Мін'юсту, ДПС, Держмитслужби та Державної прикордонної служби України. Продовжено роботи з узгодження технічних протоколів інформаційного обміну для підключення до ДЕІР МВС. У рамках удосконалення аналітичної складової ІСФМ здійснювалися заходи щодо впровадження сервісів отримання інформації з ДЕІР з використанням АРІ технологій та засобів СЕВ ДЕІР «Трембіта», забезпечувалось оновлення даних ДЕІР у сховищі даних ІСФМ, розроблено програмне середовище для консолідації інформації з різних джерел ІСФМ та ДЕІР.

Здійснено заходи з впровадження Інформаційно-телекомунікаційної системи «електронний кабінет системи фінансового моніторингу» (далі – ІТС «e-кабінет СФМ»). Наказом Міністерства фінансів України від 04.06.2021 № 322 «Про затвердження порядку обміну інформацією з питань фінансового моніторингу» визначено нові та оновлені формати інформаційної взаємодії між Держфінмоніторингом та СПФМ.

У рамках проєкту «Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні» (EUACI) здійснено адаптацію програмного забезпечення ІТС «e-кабінет СФМ») до вимог наказу Міністерства фінансів України від 04.06.2021 № 322. Відповідно до наказу Держфінмоніторингу від 16.11.2021 № 130 проведено випробування оновленого функціоналу ІТС «e-кабінет СФМ» на відповідність вимогам вищезазначеним наказу.

Впровадження зазначених змін не потребувало додаткової державної експертизи комплексної системи захисту інформації (далі – КСЗІ) ІТС «ЕК СФМ». З метою забезпечення функціонування ІТС «е-кабінет СФМ» здійснено оновлення АПК ІСФМ щодо підвищення його доступності, продуктивності та надійності, а для забезпечення захисту інформації впроваджено комплекси засобів кваліфікованого електронного підпису – мережних криптомодулів «Грядя-301», кваліфіковану електронну печатки «Державна служба фінансового моніторингу України Е-кабінет» для засвідчення електронних повідомлень, а також в ІТС «е-кабінет СФМ» встановлено та налаштовано SSL-сертифікат, що забезпечує захищений доступ та інформаційний обмін. Наказом Держфінмоніторингу від 24.12.2021 № 152 ІТС «е-кабінет СФМ» та її КСЗІ з 04.01.2022 введено в промислову експлуатацію у складі вузла ІСФМ [63, с. 40-41]

5.4. Взаємодія Держфінмоніторингу з різними органами та організаціями у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму

Держфінмоніторинг згідно з повноваженнями на постійній основі здійснює збирання, оброблення та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою ВК/ФТ.

Інформація для аналізу (операційного та стратегічного) надходить від:

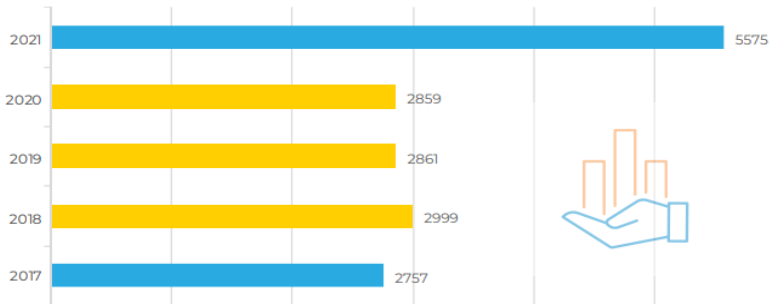
- СПФМ (суб'єкт (-и) первинного фінансового моніторингу);
- Правоохоронних та розвідувальних органів;
- СДФМ (суб'єкт (-и) державного фінансового моніторингу) та інших державних органів;
- ПФР(підрозділ (-и) фінансової розвідки) іноземних країн.

Держфінмоніторингом здійснюється комплексний аналіз отриманої інформації та виявлення сумнівних фінансових операцій в державному і комерційному секторі економіки із залученням фінансових та нефінансових посередників. Первинна обробка та аналіз інформації здійснюється в аналітичному сегменті ІСФМ. Всі отримані повідомлення, що попадають у сховище Держфінмоніторингу, розділяються за ступенем ризику та підлягають ґрунтовному аналізу з урахуванням

всієї наявної інформації. За результатами такого аналізу створюються досьє для проведення фінансових розслідувань.

Варто зазначити, що з набуттям чинності оновленого Базового Закону (28.04.2020) запроваджено перехід на ризик-орієнтований підхід та кейсове звітування при поданні повідомлень про підозрілі фінансові операції (діяльність) СПФМ.

Так, протягом 2021 року Держфінмоніторингом отримано від СПФМ з визначеними ознаками підозр 36 516 повідомлень про підозрілі фінансові операції (діяльність). У 2020 році (з 28.04.2020 по 31.12.2020) Держфінмоніторингом отримано від СПФМ з визначеними ознаками підозр 11 379 повідомлень про підозрілі фінансові операції (діяльність). Загалом, у 2021 році Держфінмоніторингом для активної роботи було відібрано 488 088 повідомлень про фінансові операції, що стали базою для формування 5 575 досьє. У 2020 році Держфінмоніторингом для активної роботи було відібрано 1 229 660 повідомлення про фінансові операції, що стали базою для формування 2 859 досьє (рис. 5.4).

Рис. 5.4 Динаміка формування досьє в 2017-2021рр. [63, с. 20]

Досьє аналізується на предмет виявлення підстав вважати, що фінансова операція може бути пов'язана з ВК/ФТ чи пов'язана із вчиненням іншого діяння, визначеного Кримінальним кодексом України. Держфінмоніторинг здійснює аналіз фінансових операцій, який заснований на ризик-орієнтованому підході з урахуванням міжнародного досвіду боротьби з ВК/ФТ. В порівнянні з попереднім 2020 роком кількість заведених досьє збільшилась на 95% або на 2 716 досьє. За результатами опрацювання досьє у 2021 році Держфінмоніторингом до

правоохоронних та розвідувальних органів передано 1 170 матеріалів, у т.ч. 767 узагальнених матеріалів та 403 додаткових узагальнених матеріали.

Аналіз отриманих повідомлень здійснюється із врахуванням додаткової інформації, що одержується на запити Держфінмоніторингу. Так, протягом 2021 року Держфінмоніторингом направлено 14 679 файлів-запитів до 74 банківських установ щодо надання додаткової інформації. Базовим Законом передбачено інструмент отримання додаткової інформації – відстеження (моніторинг) фінансових операцій. Інформація щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій подається до Держфінмоніторингу у вигляді повідомлень про фінансові операції.

Протягом 2021 року Держфінмоніторингом сформовано 9 запитів на відстеження (моніторинг) фінансових операцій до СПФМ. Використовуючи власну практику та практику інших учасників національної системи фінансового моніторингу, Держфінмоніторингом підготовлено типологічне дослідження на тему «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)».

Держфінмоніторинг як ПФР України вживає посилені заходи практичного характеру щодо ПВК/ФТ. За результатами аналізу та узагальнення виявлених (типових та новітніх) методів, способів, фінансових інструментів та схем ВК/ФТ, визначено пріоритетні напрями проведення фінансових розслідувань:

- фінансування тероризму та сепаратизму;
- відмивання доходів від корупційних діянь;
- розкрадання бюджетних коштів та коштів державних підприємств;
- відмивання доходів від податкових злочинів, використання готівкових коштів у схемах легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- відмивання доходів від злочинів, пов'язаних з шахрайським заволодінням коштами громадян та юридичних осіб, шляхом обману;
- відмивання доходів від злочинів, пов'язаних з комп'ютерними системами і даними (кіберзлочини). Слід зазначити, що інші напрями фінансових розслідувань також потребують уваги з боку всіх учасників національної системи фінансового моніторингу та правоохоронних органів [63, с. 21]

Взаємовідносини з регуляторами та іншими державними органами.

У 2021 році міжвідомча взаємодія Держфінмоніторингу була сконцентрована на заходах з координації системи фінансового моніторингу, зокрема:

- виконання стратегії розвитку національної системи фінансового моніторингу;
- забезпечення діяльності Ради з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;
- забезпечення координації стосовно виконання дій щодо удосконалення національної системи фінансового моніторингу за результатами 5-го раунду оцінки України Комітетом MONEYVAL та підготовки Третього звіту про прогрес;
- укладанні з державними органами та громадськими організаціями спільних документів міжвідомчого характеру;
- здійсненні безпосереднього обміну інформацією з СДФМ;
- посиленні взаємодії з громадськістю. Виконання стратегії розвитку національної системи фінансового моніторингу Держфінмоніторинг активно продовжує здійснювати заходи з підготовки та впровадження актів національної антилегалізаційної стратегії [63, с. 42]

Відповідно до положень Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, легалізація (відмивання) доходів, тероризм і розповсюдження зброї масового ураження визначаються одними із загроз сучасної моделі глобалізації.

У свою чергу, Річною національною програмою під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік (Указ Президента України від 11.05.2021 № 189/2021) до стратегічної мети 1.9 (Міжнародна спільнота сприймає Україну як надійного партнера у системі міжнародної безпеки) визначена Ціль 1.9.5. «Суспільство та держава захищені ефективною системою запобігання та боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, здатною протидіяти сучасним викликам».

З метою досягнення цілі визначено очікувані результати до кінця 2025 року. Стратегія економічної безпеки України на період до

2025 року (Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021), участь у підготовці якої взяв Держфінмоніторинг, до основних викликів та загроз у сфері фінансової безпеки відносить поширення явища легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Крім того, стратегічний курс у сфері економічної безпеки містить завдання у сфері фінансової безпеки щодо забезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів.

З метою реалізації норм оновлених Базового Закону та міжнародних стандартів у сфері ПВК/ФТ Держфінмоніторингом був розроблений план заходів, який затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 435-р «Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації» (далі – розпорядження КМУ № 435).

Вказаний План передбачає цілий комплекс заходів, направлений на:

- розвиток законодавства у сфері ПВК/ФТ;
- удосконалення діяльності СДФМ та інших органів;
- підвищення ефективності діяльності правоохоронних та інших державних органів;
- посилення міжнародного співробітництва.

Протягом 2021 року Держфінмоніторингом аналізувалась та узагальнювалась інформація, що надходила на виконання цього Плану від органів державної влади, і у подальшому надсилалась до Кабінету Міністрів України.

Здійснення безпосереднього обміну інформацією з суб'єктами державного фінансового моніторингу (СДФМ)

З метою підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням СПФМ вимог законодавства з питань ПВК/ФТ, у рамках підписаних спільних наказів про співпрацю з Мінфіном, НКЦПФР, Мін'юстом, Мінцифри та НБУ, Держфінмоніторингом протягом 2021 року надавалась зазначеним СДФМ наступна інформація, зокрема:

- адміністративні дані щодо фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, які отримані Держфінмоніторингом від СПФМ;

- інформація щодо помилок, допущених СПФМ при поданні інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу;

- відомості щодо обліку СПФМ у Держфінмоніторингу;

- інформація про виявлені Держфінмоніторингом факти, що можуть свідчити про порушення СПФМ вимог законодавства;

- інформація щодо складених Держфінмоніторингом протоколів про адміністративні правопорушення, вчинені посадовими особами СПФМ, та результатів їх розгляду;

- відомості про аналіз методів та фінансових схем ВК/ФТ. Взаємодія з громадськістю

Разом з тим, на виконання 17 пункту Плану у листопаді 2021 року затверджено показники комплексної адміністративної звітності у сфері запобігання та протидії. Такі показники розроблені на виконання міжнародних зобов'язань стосовно ведення всеохоплюючої статистики щодо питань, які стосуються ефективності системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Крім того, на виконання вимог розпорядження КМУ № 435, за поданням Держфінмоніторингу, наказом Міністерства фінансів України від 17.01.2002 № 16 затверджено Програму стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року.

Однією з важливих складових діяльності Держфінмоніторингу є налагодження співпраці з міжнародними установами та іноземними партнерами, які відповідають за організацію ефективної протидії ВК/ФТ.

Протягом 2021 року Держфінмоніторинг активно співпрацював з провідними міжнародними організаціями та установами, які опікуються питаннями ПВК/ФТ, такими як: Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки, Рада Європи (Комітет Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL)), Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк, НАТО, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), та іншими міжнародними організаціями.

Також, у 2021 році представниками Держфінмоніторингу представлено досвід України у сфері ПВК/ФТ та покращено співробітниц-

тво у ході семінарів міжнародного рівня, які проводились за сприяння провідних міжнародних організацій.

Крім того, Держфінмоніторинг, відповідно до покладених на нього завдань, укладає міжнародні договори міжвідомчого характеру (Меморандуми про взаєморозуміння) з підрозділами фінансової розвідки іноземних країн. Держфінмоніторингом протягом 2003 – 2021 років підписано 82 таких Меморандуми. У 2021 році підписано Меморандуми про взаєморозуміння з ПФР Королівства Саудівська Аравія, Республіки Мальта та Святого Престолу (Ватикану).

Протягом 2021 року Держфінмоніторингом направлено 591 запит до 78 ПФР іноземних держав та отримано 722 відповіді на запити від 77 ПФР іноземних держав. Також, Держфінмоніторингом було отримано 373 запити від 55 іноземних ПФР та надано 559 відповідей до 60 ПФР іноземних держав [63, с. 60, 71].

У 2021 році Держфінмоніторингом найбільш активний обмін інформацією, в частині направлення запитів, здійснювався з:

- ПФР Латвії (відправлено 49 запитів);
- ПФР Швейцарії (відправлено 43 запити);
- ПФР Польщі (відправлено 42 запити);
- ПФР Кіпру (відправлено 28 запитів);
- ПФР Німеччини та США (відправлено по 25 запитів).

Також у 2021 році найбільшу кількість запитів Держфінмоніторингом отримано від:

- ПФР Латвії (отримано 101 запит);
- ПФР Німеччини (отримано 29 запитів);
- ПФР Польщі (отримано 22 запити);
- ПФР Чорногорії (отримано 15 запитів);
- ПФР Молдови та Литви (отримано по 13 запитів) [63, с. 71].

ТЕМА 6. ЗАВДАННЯ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО ТА ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

6.1. Суб'єкти державного фінансового моніторингу.

6.2. Завдання та повноваження Національного банку України, Національної комісії із цінних паперів та фондового ринку у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

6.3. Види суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

6.4. Обов'язки та права суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

6.1. Суб'єкти державного фінансового моніторингу та їх повноваження

Відповідно до ст. 6 частини 3 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [39] суб'єктами державного фінансового моніторингу є:

- Національний банк України є одним з органів державного фінансового моніторингу України. Здійснюючи фінансовий моніторинг, банки і небанківські фінансові установи перевіряють клієнтів та аналізують їхні фінансові операції. У разі виявлення підозрілих операцій банки інформують Державну службу фінансового моніторингу та правоохоронні органи України [64].

- Міністерство фінансів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (далі – запобігання та протидія).

Мінфін, відповідно до покладених на нього завдань, здійснює державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії щодо суб'єктів аудиторської діяльності; бухгалтерів; суб'єктів господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку; суб'єктів господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування; суб'єктів господарювання, що надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна; суб'єктів господарювання, що надають за винагороду консультаційні послуги, пов'язані з купівлею-продажем нерухомого майна; суб'єктів господарювання, що здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них; суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри [65].

- Міністерство юстиції України- моніторинг поширюється на адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріусів; суб'єктів гос-

подарювання, що надають юридичні послуги, з урахуванням особливостей діяльності таких суб'єктів, якщо вони беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції та/або допомагають клієнту планувати чи здійснювати операцію щодо:

- купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла;

- купівлі-продажу суб'єктів господарювання та корпоративних прав;

- управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта;

- відкриття та/або управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах;

- залучення коштів, необхідних для створення юридичних осіб та фондів, забезпечення їх діяльності або управління ними;

- створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, фондами, трастами або іншими подібними правовими утвореннями;

- осіб, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, якщо вони, зокрема, надають консультації клієнту, беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції та/або допомагають клієнту планувати чи здійснювати операцію щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами [66];

- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – *щодо професійних учасників організованих товарних ринків; установ накопичувального пенсійного забезпечення; управителів фондів фінансування будівництва/фондів операцій з нерухомістю; професійних учасників ринків капіталу (крім банків), включаючи Центральний депозитарій цінних паперів [67];*

- Міністерство цифрової трансформації України – центральний орган виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, інтеперабельності — взаємодії мережевих систем бази уніфікованих інтерфейсів або протоколів, впровадження електронних послуг та розвиток цифрової грамотності громадян. Створене у вересні 2019 року [68].

Забезпечує:

- формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства;

- формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян;

- формування та реалізацію державної політики у сфері відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтегрованості, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу;

- формування та реалізацію державної політики у сфері надання електронних та адміністративних послуг;

- формування та реалізацію державної політики у сфері електронних довірчих послуг;

- формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку ІТ-індустрії;

- виконання функцій центрального засвідчувального органу шляхом забезпечення створення умов для функціонування суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг [69].

- спеціально уповноважений орган - **Державна служба фінансового моніторингу України**, який, поряд з особливими, лише йому притаманними завданнями й функціями у системі органів державної влади, виконує державне регулювання й нагляд у сфері запобігання та протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму щодо тих суб'єктів первинного фінансового моніторингу, для яких базовим Законом не визначено органи державної влади, що здійснюють регулювання та нагляд за їх діяльністю [13, с. 71].

Суб'єкти державного фінансового моніторингу, які відповідно до Базового Закону (Ст.15 частина 3) виконують функції державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, можуть встановлювати особливості та порядок відмови суб'єкта первинного фінансового моніторингу від встановлення (підтримання) ділових відносин, відмови в обслуговуванні або проведенні фінансової операції, а також порядок та обсяги обміну інформацією про такі відмови залежно від специфіки діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Державні органи, що провадять діяльність у сфері запобігання та протидії (крім Національного банку України) (Ст. 16 частина 3), у разі виявлення під час виконання своїх функцій фінансових операцій, стосовно яких є підозра, зобов'язані повідомити спеціально уповноваженому органу про такі фінансові операції та їх учасників.

Порядок та вимоги щодо надання інформації у таких випадках встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, подає до спеціально уповноваженого органу інформацію про виявлені факти незаконного переміщення через митний кордон України готівки, обігових грошово-кредитних документів, дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них, а також культурних цінностей на суму, що дорівнює чи перевищує суму, визначену частиною першою статті 20 цього Закону.

Державні органи (крім Національного банку України) та органи місцевого самоврядування, державні реєстратори зобов'язані надавати спеціально уповноваженому органу інформацію (копії документів), відомості з інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, необхідні для виконання покладених на нього завдань, та/або доступ до своїх інформаційних ресурсів (баз даних) для забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії.

Обсяг, порядок подання такої інформації та надання доступу до неї визначаються Кабінетом Міністрів України.

Надання державними органами, органами місцевого самоврядування, Національним банком України, державними реєстраторами спеціально уповноваженому органу, суб'єктам первинного фінансового моніторингу інформації відповідно до вимог цього Закону не є порушенням порядку розкриття інформації з обмеженим доступом.

Посадові особи та інші працівники державних органів, органів місцевого самоврядування, Національного банку України та державні реєстратори не несуть дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання інформації спеціально уповноваженому органу відповідно до вимог цього Закону.

Суб'єкти господарювання, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, що не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, зобов'язані відповідно до пункту 2 частини першої статті 27 цього Закону надавати на запит спеціально уповноваже-

ного органу інформацію, пов'язану з проведенням аналізу фінансових операцій, що стали об'єктом фінансового моніторингу, про осіб, які брали участь в їх здійсненні, довідки та копії документів (у тому числі тих, що містять інформацію з обмеженим доступом), необхідні для виконання цим органом покладених на нього завдань у сфері запобігання та протидії.

Обсяг та порядок надання такої інформації визначаються Кабінетом Міністрів України.

Надання посадовими особами та іншими працівниками суб'єктів господарювання, підприємств, установ та організацій спеціально уповноваженому органу інформації відповідно до вимог цього Закону не є порушенням порядку розкриття інформації з обмеженим доступом.

Посадові особи та інші працівники суб'єктів господарювання, підприємств, установ та організацій не несуть дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за надання спеціально уповноваженому органу інформації згідно з вимогами Базового Закону.

Неправомірна відмова в наданні інформації (довідок та копій документів), несвоєчасне її надання або надання недостовірної інформації тягнуть за собою відповідальність посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування, посадових осіб суб'єктів господарювання, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, що не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, відповідно до закону.

6.2. Завдання та повноваження Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму

До структури Пруденційного нагляду Національного Банку України входить Департамент фінансового моніторингу [70].

Основні функції:

- забезпечення регулювання та нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (далі – фінансовий моніторинг) та з питань застосування персональних спеціальних економічних та інших обме-

жувальних заходів (санкцій) (далі – санкційне законодавство України) за діяльністю банків, уключаючи їх відокремлені підрозділи, філій іноземних банків (далі – банки), небанківських фінансових установ, операторів поштового зв'язку, інших суб'єктів (уключаючи їх структурні підрозділи), щодо яких Національний банк відповідно до законодавства України здійснює *державне регулювання та нагляд* у сфері фінансового моніторингу та санкційного законодавства України (далі – небанківські установи у сфері фінансового моніторингу);

- організація та здійснення валютного нагляду за банками та небанківськими фінансовими установами, операторами поштового зв'язку, щодо яких НБУ відповідно до законодавства України здійснює валютний нагляд (далі разом з небанківськими установами у сфері фінансового моніторингу – небанківські установи);

- методологічне та методичне забезпечення виконання банками та небанківськими установами завдань та обов'язків у сфері фінансового моніторингу, санкційного законодавства України, а також інших питань, що стосуються сфери діяльності Департаменту фінансового моніторингу;

- взаємодія та інформаційний обмін з центральним органом виконавчої влади, що реалізовує державну політику в сфері фінансового моніторингу, правоохоронними органами та іншими органами державної влади, діяльність яких спрямована на виконання вимог законодавства в сфері фінансового моніторингу, валютного законодавства України, санкційного законодавства України [71].

Структура Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку наведена на рис. 6.1 [72].

В сфері запобігання та протидії НКЦПФР має наступні повноваження [73]:

1. здійснювати нагляд у сфері запобігання та протидії за діяльністю відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема, шляхом проведення планових та позапланових перевірок, у тому числі безвізних, у порядку, встановленому НКЦПФР;

2. вживати заходів впливу, передбачених законом, та/або вимагати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії у разі виявлення порушень вимог законодавства;

3. створити та забезпечити функціонування самостійного структурного підрозділу з питання регулювання і нагляду у сфері за-

побігання та протидії з відповідною штатною чисельністю, працівники якого будуть здатні за своїми діловими та моральними якостями, освітнім, кваліфікаційним і професійним рівнями виконувати покладені на них службові обов'язки;

Рис. 6.1 Структура Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку

4. здійснювати з урахуванням ризик-орієнтованого підходу регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії з метою визначення відповідності заходів, що здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, для мінімізації ризиків під час їх діяльності, у тому числі встановлювати ознаки неналежної системи управління ризиками (система управління ризиками вважається неналежною, зокрема, у разі встановлення фактів багаторазового, у великих обсягах, проведення фінансових операцій, щодо яких є підозри

використання суб'єкта первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення чи вчинення іншого кримінального правопорушення). Факт неналежності системи управління ризиками відповідного суб'єкта первинного фінансового моніторингу встановлюється за наявності визначених відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу ознак у порядку, встановленому цим суб'єктом державного фінансового моніторингу;

5. забезпечувати зберігання інформації, що надійшла від суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу, спеціально уповноваженого та правоохоронних органів, у порядку, визначеному відповідними суб'єктами державного фінансового моніторингу;

6. проводити перевірку наявності професійної підготовки відповідальних працівників та організації професійної підготовки інших працівників суб'єктів первинного фінансового моніторингу, залучених до проведення первинного фінансового моніторингу;

7. одержувати у встановленому НКЦПФР порядку від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформацію, документи, копії документів, оформлені та засвідчені суб'єктом первинного фінансового моніторингу згідно з вимогами НКЦПФР;

8. подавати до визначених законом суб'єктів державного фінансового моніторингу, правоохоронних та інших державних органів отримані під час здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії відомості, що можуть свідчити про ознаки вчинення правопорушень;

9. інформувати спеціально уповноважений орган про виявлені порушення законодавства у сфері запобігання та протидії суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також про заходи, вжиті до суб'єктів первинного фінансового моніторингу та/або їх посадових осіб за вчинені порушення законодавства у цій сфері;

10. щорічно, але не пізніше 31 січня наступного року, надавати спеціально уповноваженому органу узагальнену інформацію про дотримання суб'єктами первинного фінансового моніторингу, за якими вони здійснюють функції державного регулювання і нагляду, вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, у тому числі про виявлені порушення та заходи, вжиті до суб'єктів первинного фінан-

сового моніторингу та/або їх посадових осіб з метою їх усунення та/або недопущення у подальшій діяльності;

11. подавати (за наявності) спеціально уповноваженому органу інформацію, зокрема:

- документи, необхідні для виконання покладених на нього завдань (крім інформації про особисте життя громадян), у порядку, визначеному законодавством;

- інформацію про припинення діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу, за якими вони здійснюють функції державного регулювання і нагляду, відповідно до законодавства;

12. використовувати інформацію спеціально уповноваженого органу про ознаки можливого порушення суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства у сфері запобігання та протидії для здійснення відповідної перевірки;

13. забезпечувати надання методологічної, методичної та іншої допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії (в тому числі надавати рекомендації та роз'яснення з питань застосування законодавства у цій сфері);

14. визначати і розробляти процедуру застосування відповідних запобіжних заходів щодо держав (юрисдикцій), що не виконують або неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міждержавних організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, зокрема щодо:

- посиленої уваги під час погодження створення в таких державах філій, представництв чи дочірніх компаній суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

- попередження суб'єктів первинного фінансового моніторингу нефінансового сектору про те, що операції з фізичними або юридичними особами, трастами або іншими правовими утвореннями у відповідній державі можуть мати ризик відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

- обмеження ділових відносин або фінансових операцій з відповідною державою або особами в такій державі тощо;

15. вживати відповідно до законодавства заходів:

- щодо перевірки бездоганної ділової репутації осіб, які здійснюватимуть чи здійснюють управління, мають намір набути істотну участь або є кінцевими бенефіціарними власниками у суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

- для недопущення до управління суб'єктами первинного фінансового моніторингу осіб, які мають не погашену або не зняту в установленому законом порядку судимість за корисливі кримінальні правопорушення або тероризм, а також їх співучасників у таких кримінальних правопорушеннях;

- для недопущення формування капіталу відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок коштів, джерела походження яких неможливо підтвердити на підставі офіційних документів або їх копій, засвідчених в установленому порядку;

16. погоджувати із спеціально уповноваженим органом розроблені проекти будь-яких нормативно-правових актів з питань, пов'язаних з виконанням вимог цього Закону;

17. звертатися із запитом до органів виконавчої влади, державних реєстраторів, правоохоронних органів, юридичних осіб;

18. обмінюватися інформацією з обмеженим доступом за умови дотримання встановлених законодавством вимог щодо її захисту;

19. забезпечувати умови для повідомлень працівниками суб'єктів первинного фінансового моніторингу або будь-якими третіми особами про порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку.

Повноваження та обов'язки суб'єктів державного фінансового моніторингу визначені у ст.18 ЗУ [39].

1. Державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії здійснюються щодо:

- банків і філій іноземних банків; страховиків (перестраховиків), страхових (перестрахових) брокерів, кредитних спілок, ломбардів, інших фінансових установ, реєстрацію чи ліцензування яких здійснює Національний банк України; операторів поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги поштового переказу, та/або послуги із здійснення валютних операцій; операторів платіжних систем; філій або представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України;

інших юридичних осіб, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги, - Національним банком України;

- товарних та інших бірж, що проводять фінансові операції з товарами; установ накопичувального пенсійного забезпечення; управителів фондів фінансування будівництва/фондів операцій з нерухомістю; професійних учасників фондового ринку (крім банків), включаючи Центральний депозитарій цінних паперів, - Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

- суб'єктів аудиторської діяльності; бухгалтерів; суб'єктів господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку; суб'єктів господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування; суб'єктів господарювання, що надають посередницькі та/або консультаційні послуги під час здійснення операцій з нерухомим майном; суб'єктів господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них; суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри; суб'єктів господарювання, які здійснюють торговельну діяльність культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності, - центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

- адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально; нотаріусів; суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги; осіб, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, - Міністерством юстиції України;

- постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, - Міністерством цифрової трансформації України.

2. Зазначені суб'єкти державного фінансового моніторингу в межах їх повноважень зобов'язані:

а) здійснювати нагляд у сфері запобігання та протидії за діяльністю відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема, шляхом проведення планових та позапланових перевірок, у тому числі безвізних, у порядку, встановленому:

1) *Національним банком України* - для банків і філій іноземних банків; страховиків (перестраховиків), страхових (перестрахових) брокерів, кредитних спілок, ломбардів, інших фінансових установ, реєстрацію чи ліцензування яких здійснює Національний банк України; операторів поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги поштового переказу, та/або послуги із здійснення валютних операцій; операторів платіжних систем; філій або представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України; інших юридичних осіб, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги;

2) *Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку* - для товарних та інших бірж, що проводять фінансові операції з товарами; установ накопичувального пенсійного забезпечення; управителів фондів фінансування будівництва/фондів операцій з нерухомістю; професійних учасників фондового ринку (крім банків), включаючи Центральний депозитарій цінних паперів;

3) *Кабінетом Міністрів України* - для інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

б) вживати заходів впливу, передбачених законом, у разі виявлення порушень вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, та/або вимагати від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, у тому числі усунення порушень та/або вжиття заходів для усунення причин, що сприяли їх вчиненню, а також вжиття заходів з усунення виявлених за результатами нагляду недоліків щодо організації та проведення первинного фінансового моніторингу.

Порядок пред'явлення вимог, застосування передбачених законом заходів впливу, а також здійснення контролю за їх виконанням визначається суб'єктами державного фінансового моніторингу, що здійснюють державне регулювання та нагляд за діяльністю відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

в) створити та забезпечити функціонування самостійного структурного підрозділу з питання регулювання і нагляду у сфері запобігання та протидії з відповідною штатною чисельністю, працівники якого будуть здатні за своїми діловими та моральними якостями, освітнім, кваліфікаційним і професійним рівнями виконувати покладені на них службові обов'язки;

г) здійснювати з урахуванням ризик-орієнтованого підходу регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії з метою визначення відповідності заходів, що здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, для мінімізації ризиків під час їх діяльності, у тому числі встановлювати ознаки неналежної системи управління ризиками (система управління ризиками вважається неналежною, зокрема, у разі встановлення фактів багаторазового, у великих обсягах, проведення фінансових операцій, щодо яких є підозри використання суб'єкта первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення чи вчинення іншого кримінального правопорушення). Факт неналежності системи управління ризиками відповідного суб'єкта первинного фінансового моніторингу встановлюється за наявності визначених відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу ознак у порядку, встановленому цим суб'єктом державного фінансового моніторингу;

д) забезпечувати зберігання інформації, що надійшла від суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу, спеціально уповноваженого та правоохоронних органів, у порядку, визначеному відповідними суб'єктами державного фінансового моніторингу;

е) проводити перевірку наявності професійної підготовки відповідальних працівників та організації професійної підготовки інших працівників суб'єктів первинного фінансового моніторингу, залучених до проведення первинного фінансового моніторингу.

Суб'єкти державного фінансового моніторингу для виконання своїх функцій мають право одержувати у встановленому ними порядку від суб'єктів первинного фінансового моніторингу (щодо яких вони відповідно до цього Закону виконують функції регулювання і нагляду) інформацію, документи, копії документів, оформлені та засвідчені суб'єктом первинного фінансового моніторингу згідно з вимогами відповідного суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Національний банк України для здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії має право безоплатного доступу (у тому числі автоматизованого) до відповідних інформаційних систем (баз даних) органів державної влади у порядку, узгодженому Національним банком України з відповідним органом державної влади.

3. Суб'єкти державного фінансового моніторингу мають право подавати до визначених законом суб'єктів державного фінансового моніторингу, правоохоронних та інших державних органів отримані під час здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії відомості, що можуть свідчити про ознаки вчинення правопорушень.

4. Суб'єкти державного фінансового моніторингу інформують спеціально уповноважений орган про виявлені порушення законодавства у сфері запобігання та протидії суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також про заходи, вжиті до суб'єктів первинного фінансового моніторингу та/або їх посадових осіб за вчинені порушення законодавства у цій сфері.

Надання інформації суб'єктами державного фінансового моніторингу до спеціально уповноваженого органу відповідно до цієї частини не є розкриттям таємниці фінансового моніторингу.

5. Суб'єкти державного фінансового моніторингу щороку, але не пізніше 31 січня наступного року, зобов'язані надавати спеціально уповноваженому органу узагальнену інформацію про дотримання суб'єктами первинного фінансового моніторингу, за якими вони здійснюють функції державного регулювання і нагляду, вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, у тому числі про виявлені порушення та заходи, вжиті до суб'єктів первинного фінансового моніторингу та/або їх посадових осіб з метою їх усунення та/або недопущення у подальшій діяльності.

6. Суб'єкти державного фінансового моніторингу зобов'язані подавати (за наявності) спеціально уповноваженому органу інформацію, зокрема:

- документи, необхідні для виконання покладених на нього завдань (крім інформації про особисте життя громадян), у порядку, визначеному законодавством;

- інформацію про припинення діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу, за якими вони здійснюють функції державного регулювання і нагляду, відповідно до законодавства.

7. Суб'єкти державного фінансового моніторингу зобов'язані використовувати інформацію спеціально уповноваженого органу про ознаки можливого порушення суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства у сфері запобігання та протидії для здійснення відповідної перевірки.

8. Суб'єкти державного фінансового моніторингу забезпечують надання методологічної, методичної та іншої допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії (в тому числі надають рекомендації та роз'яснення з питань застосування законодавства у цій сфері).

9. Суб'єкти державного фінансового моніторингу визначають і розробляють процедуру застосування відповідних запобіжних заходів щодо держав (юрисдикцій), що не виконують або неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, зокрема щодо:

- посиленої уваги під час погодження створення в таких державах філій, представництв чи дочірніх компаній суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

- попередження суб'єктів первинного фінансового моніторингу нефінансового сектору про те, що операції з фізичними або юридичними особами, трастами або іншими правовими утвореннями у відповідній державі можуть мати ризик відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

- обмеження ділових відносин або фінансових операцій з відповідною державою або особами в такій державі тощо.

10. Суб'єкти державного фінансового моніторингу зобов'язані вживати відповідно до законодавства заходів:

- щодо перевірки бездоганної ділової репутації осіб, які здійснюватимуть чи здійснюють управління, мають намір набути істотну участь або є кінцевими бенефіціарними власниками у суб'єктів первинного фінансового моніторингу;

- для недопущення до управління суб'єктами первинного фінансового моніторингу осіб, які мають не погашену або не зняту в установленому законом порядку судимість за корисливі кримінальні правопорушення або тероризм, а також їх співучасників у таких кримінальних правопорушеннях;

- для недопущення формування капіталу відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок коштів, джерела походження яких неможливо підтвердити на підставі офіційних документів або їх копій, засвідчених в установленому порядку.

11. Суб'єкти державного фінансового моніторингу погоджують із спеціально уповноваженим органом розроблені проекти будь-яких нормативно-правових актів з питань, пов'язаних з виконанням вимог цього Закону.

12. Особливості виконання банками, віднесеними до категорії неплатоспроможних, вимог законодавства у сфері запобігання та протидії встановлює Фонд гарантування вкладів фізичних осіб за погодженням із спеціально уповноваженим органом.

Нагляд у сфері запобігання та протидії щодо банків, віднесених до категорії неплатоспроможних, здійснюється Фондом гарантування вкладів фізичних осіб у встановленому ним порядку.

13. Суб'єкти державного фінансового моніторингу з метою виконання покладених на них цим Законом обов'язків мають право звертатися із запитом до органів виконавчої влади, державних реєстраторів, правоохоронних органів, юридичних осіб.

Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані протягом десяти робочих днів надати відповідну інформацію. У разі неможливості надання інформації у зазначений строк з обґрунтованих причин за зверненням відповідних суб'єктів строк надання інформації може бути продовжений суб'єктом державного фінансового моніторингу, але не більше ніж до 30 робочих днів.

14. Суб'єкти державного фінансового моніторингу в рамках здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії мають право обмінюватися інформацією з обмеженим доступом за умови дотримання встановлених законодавством вимог щодо її захисту.

15. Суб'єкти державного фінансового моніторингу забезпечують умови для повідомлень працівниками суб'єктів первинного фінансового моніторингу або будь-якими третіми особами про порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку.

Суб'єктам державного фінансового моніторингу заборонено розкривати будь-яким третім особам інформацію про осіб, що здійснили такі повідомлення, крім випадків, встановлених законом.

Порядок надання таких повідомлень, а також порядок їх розгляду визначаються відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб відповідно.

6.3. Види суб'єктів первинного фінансового моніторингу

Згідно статті 6 частини 2 Базового закону суб'єктами первинного фінансового моніторингу є:

1) банки, страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;

2) оператори платіжних систем;

3) товарні та інші біржі, що проводять фінансові операції з товарами;

4) професійні учасники фондового ринку (ринку цінних паперів), крім осіб, які провадять діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку;

5) оператори поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги поштового переказу, та/або послуги із здійснення валютних операцій;

6) філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, що надають фінансові послуги на території України;

7) спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин):

а) суб'єкти аудиторської діяльності;

б) бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку;

в) суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування;

г) адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально;

г) нотаріуси;

д) суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги;

е) особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами;

є) суб'єкти господарювання, що надають посередницькі послуги та/або консультаційні послуги під час здійснення операцій з нерухомим майном;

ж) суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них;

з) суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри;

и) суб'єкти господарювання, які здійснюють торговельну діяльність культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності;

8) постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів;

9) інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги.

Відповідно до статті 7 Базового Закону **суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний** у своїй діяльності застосовувати *ризик-орієнтований підхід*, враховуючи відповідні критерії ризику, зокрема, пов'язані з його клієнтами, географічним розташуванням держави реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів, видом товарів та послуг, що клієнт отримує від суб'єкта первинного фінансового моніторингу, способом надання (отримання) послуг. Ризик-орієнтований підхід має бути пропорційний характеру та масштабу діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

2. Застосування ризик-орієнтованого підходу здійснюється в порядку, визначеному внутрішніми документами з питань фінансового моніторингу суб'єкта первинного фінансового моніторингу, з урахуванням рекомендацій відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, які згідно із цим Законом виконують функції державного регулювання і нагляду за такими суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати оцінку/переоцінку ризиків, у тому числі притаманних його діяльності, документувати їх результати, а також підтримувати в актуальному стані інформацію щодо оцінки ризиків, притаманних його діяльності (ризик-профіль суб'єкта первинного фінансового моніторингу), та ризику своїх клієнтів таким чином, щоб бути здатним продемонструвати своє розуміння ризиків, що становлять для нього такі клієнти (ризик-профіль клієнтів).

3. Критерії ризиків визначаються суб'єктом первинного фінансового моніторингу самостійно з урахуванням критеріїв ризиків, встановлених відповідно:

- Національним банком України - для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, щодо яких Національний банк України відповідно до статті 18 Базового Закону виконує функції державного регулювання і нагляду;

- центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, - для інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

4. При визначенні критеріїв ризиків суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен враховувати типологічні дослідження у сфері запобігання та протидії, підготовлені спеціально уповноваженим органом та оприлюднені ним на своєму веб-сайті, результати національної оцінки ризиків, а також рекомендації суб'єктів державного фінансового моніторингу.

5. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний встановити високий ризик ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин), зокрема стосовно таких клієнтів:

- клієнтів, місцем проживання (перебування, реєстрації) яких є держава (юрисдикція), що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення.

Перелік держав (юрисдикцій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, формується в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України на основі висновків міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, та оприлюднюється на офіційному веб-сайті спеціально уповноваженого органу;

- клієнтів, включених до переліку осіб, клієнтів, які є представниками осіб, включених до переліку осіб, клієнтів, якими прямо або

опосередковано володіють або кінцевими бенефіціарними власниками яких є особи, включені до переліку осіб;

- іноземних фінансових установ (крім фінансових установ, зареєстрованих у державах - членах Європейського Союзу, державах - членах Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), крім держав, що здійснюють збройну агресію проти України у значенні, наведеному у статті 1 Закону України "Про оборону України"), з якими встановлюються кореспондентські відносини;

- іноземних публічних діячів, членів їх сімей та осіб, пов'язаних з такими політично значущими особами, а також клієнтів, кінцевими бенефіціарними власниками яких є зазначені особи;

- клієнтів, стосовно яких (кінцевих бенефіціарних власників яких) застосовані спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до статті 5 Закону України "Про санкції";

- клієнтів, місцем проживання (перебування, реєстрації) яких є держава, віднесена Кабінетом Міністрів України до переліку офшорних зон;

- клієнтів, які є громадянами держави, що здійснює збройну агресію проти України (крім громадян такої держави, яким надано статус учасника бойових дій після 14 квітня 2014 року), та/або особами, місцем постійного проживання (перебування, реєстрації) яких є держава, що здійснює збройну агресію проти України;

- клієнтів, які є юридичними особами - резидентами держави, що здійснює збройну агресію проти України;

- клієнтів, кінцевими бенефіціарними власниками яких є громадяни держави, що здійснює збройну агресію проти України (крім громадян такої держави, яким надано статус учасника бойових дій після 14 квітня 2014 року), та/або особи, місцем постійного проживання (перебування, реєстрації) яких є держава, що здійснює збройну агресію проти України;

- клієнтів, засновником (учасником, акціонером) або власником яких прямо чи опосередковано через інші юридичні особи (трасти, інші подібні правові утворення) є держава, що здійснює збройну агресію проти України;

- клієнтів, щодо яких суб'єктом первинного фінансового моніторингу під час здійснення моніторингу фінансових операцій із застосуванням ризик-орієнтованого підходу за результатами перевірки джерела коштів встановлено, що джерело коштів, пов'язаних з фінан-

совою операцією такого клієнта, походить з держави, що здійснює збройну агресію проти України;

- клієнтів, які здійснюють передачу (отримання) активів до (з) України, використовуючи депозитарні установи, банки, інші фінансові установи та небанківських надавачів платіжних послуг, місцем перебування та/або реєстрації яких є держава, що здійснює збройну агресію проти України.

6. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний встановити неприйнятно високий ризик ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин) стосовно клієнтів у разі:

- неможливості виконувати визначені цим Законом обов'язки або мінімізувати виявлені ризики, пов'язані з таким клієнтом або фінансовою операцією;

- наявності обґрунтованих підозр за результатами вивчення підозрілої діяльності клієнта, що така діяльність може бути фіктивною.

7. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу щодо неприбуткових організацій, у тому числі благодійних, зобов'язаний вживати заходів для мінімізації ризику бути використаним з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення, зокрема з урахуванням рекомендацій відповідного суб'єкта державного фінансового моніторингу, який відповідно до цього Закону виконує функції державного регулювання та нагляду за суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

8. Проведення первинного фінансового моніторингу забезпечується безпосередньо суб'єктом первинного фінансового моніторингу, його філіями, іншими відокремленими підрозділами та дочірніми компаніями, у тому числі тими, що розташовані в державах, в яких рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) не застосовуються або застосовуються недостатньо мірою, в межах, визначених законодавством такої держави.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу щодо філій, інших відокремлених підрозділів та дочірніх компаній, розташованих у державах, в яких рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) не застосовуються або застосовуються недостатньо мірою, зобов'язаний провести оцінку заходів запобігання та протидії, що здійснюються в таких державах.

У разі якщо здійснення зазначених заходів не дозволяється законодавством такої держави, суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний повідомити відповідному суб'єкту державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконує функції державного регулювання та нагляду за суб'єктом первинного фінансового моніторингу, про відповідні запобіжні заходи, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу буде вживати для мінімізації ризиків використання діяльності філій, інших відокремлених підрозділів та дочірніх компаній з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу вживає відповідних запобіжних заходів, спрямованих на здійснення посилених заходів належної перевірки до встановлення ділових відносин з особами або компаніями таких держав; повідомлення спеціально уповноваженого органу про фінансові операції з клієнтами відповідних держав; попередження клієнтів про те, що операції з фізичними або юридичними особами, трастами або іншими подібними правовими утвореннями у відповідних державах можуть містити ризик легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

6.4. Обов'язки та права суб'єктів первинного фінансового моніторингу

Відповідно до статті 8 Базового Закону завдання, обов'язки та права суб'єкта первинного фінансового моніторингу полягають в наступному:

1. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу (крім спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що провадять свою діяльність одноособово, без утворення юридичної особи) з урахуванням вимог законодавства, результатів національної оцінки ризиків та оцінки ризиків, притаманних його діяльності, розробляє, впроваджує та оновлює правила фінансового моніторингу, програми проведення первинного фінансового моніторингу та інші внутрішні документи з питань фінансового моніторингу (далі - внутрішні

документи з питань фінансового моніторингу) і призначає працівника, відповідального за його проведення (далі - відповідальний працівник).

Внутрішні документи з питань фінансового моніторингу повинні містити процедури, достатні для забезпечення ефективного управління ризиками, а також для запобігання використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Групи, учасниками яких є суб'єкти первинного фінансового моніторингу, розробляють та впроваджують єдині правила фінансового моніторингу, що, зокрема, включають процедуру використання інформації в межах групи з метою фінансового моніторингу. Такі правила поширюються на всіх суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що входять до групи, їх філії та дочірні компанії, розташовані в інших країнах.

2. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний:

1) стати на облік у спеціально уповноваженому органі як суб'єкт первинного фінансового моніторингу та повідомляти спеціально уповноважений орган в порядку, визначеному Національним банком України для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, щодо яких Національний банк України відповідно до статті 18 цього Закону виконує функції державного регулювання і нагляду, а також Кабінетом Міністрів України для інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу, про:

- призначення чи звільнення відповідального працівника;
- призначення особи, яка тимчасово буде виконувати обов'язки відповідального працівника у разі його відсутності;
- зміну відомостей про суб'єкта первинного фінансового моніторингу та/або відповідального працівника чи особу, яка тимчасово виконує його обов'язки;
- припинення та/або поновлення діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

2) забезпечувати відповідно до вимог, встановлених відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу, належну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу, що належним чином надасть можливість виявляти порогові та підозрілі фінансові операції (діяльність) незалежно від рівня ризику ділових відносин

з клієнтом (проведення фінансових операцій без встановлення ділових відносин) та повідомляти про них спеціально уповноважений орган, а також запобігати використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для проведення клієнтами фінансових операцій з протиправною метою;

3) забезпечувати функціонування належної системи управління ризиками, застосування у своїй діяльності ризик-орієнтовного підходу та вжиття належних заходів з метою мінімізації ризиків;

4) здійснювати належну перевірку нових клієнтів, а також існуючих клієнтів;

5) забезпечувати моніторинг фінансових операцій клієнта (у тому числі таких, що здійснюються в інтересах клієнта) на предмет відповідності таких фінансових операцій наявній у суб'єкта первинного фінансового моніторингу інформації про клієнта, його діяльність та ризик, включаючи в разі необхідності інформацію про джерело коштів, пов'язаних з фінансовою(ими) операцією(ями);

6) забезпечувати виявлення, зокрема з використанням засобів автоматизації, фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, до початку, у процесі, у день виникнення підозри, після їх проведення або під час спроби їх проведення чи після відмови клієнта від їх проведення;

7) забезпечувати реєстрацію фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, зокрема з використанням засобів автоматизації;

8) повідомляти спеціально уповноважений орган про:

а) порогові фінансові операції, що відповідають ознакам, визначеним абзацами другим та третім частини першої статті 20 цього Закону, - протягом п'яти робочих днів з дня їх проведення (спроби проведення); 400 тис.

б) порогові фінансові операції, що відповідають ознакам, визначеним абзацами четвертим та п'ятим частини першої статті 20 цього Закону, - не пізніше п'ятого робочого дня місяця, наступного за місяцем, в якому фінансові операції були здійснені;

в) підозрілі фінансові операції (діяльність) або спроби їх проведення незалежно від суми, на яку вони(а) проводяться, - негайно після виникнення підозри або достатніх підстав для підозри, а також надавати обґрунтовані висновки, копії документів та іншу інформацію;

цію, на основі яких сформовано підозру, та додаткову інформацію на запити спеціально уповноваженого органу;

г) про розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, та інформацією про кінцевих бенефіціарних власників, отриманою суб'єктом первинного фінансового моніторингу в результаті здійснення належної перевірки клієнта, - не пізніше десятого робочого дня місяця, наступного за місяцем, в якому були виявлені розбіжності;

9) у разі надходження від спеціально уповноваженого органу повідомлення:

а) з ненульовими кодами помилок за окремими фінансовими операціями або в цілому щодо наданого суб'єктом первинного фінансового моніторингу повідомлення, зокрема повідомлення щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій, подати протягом трьох робочих днів з дня надходження такого повідомлення до спеціально уповноваженого органу належним чином оформлене повідомлення;

б) про помилку в опрацюванні додаткової інформації (інформації для виконання запиту уповноваженого органу іноземної держави) подати протягом двох робочих днів з дня надходження такого повідомлення належним чином оформлену додаткову інформацію;

10) сприяти в межах законодавства працівникам спеціально уповноваженого органу у проведенні аналізу фінансових операцій;

11) подавати на запит спеціально уповноваженого органу, що вчинений в межах його повноважень:

а) додаткову інформацію, що може бути пов'язана з фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, з колабораційною діяльністю, пособництвом державі-агресору, найманством або державною зрадою, а також інформацію, що може бути пов'язана із зупиненням фінансових операцій, замороженням активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням, відповідно до цього Закону - протягом одного робочого дня з дня надходження запиту;

б) іншу, не зазначену у підпункті "а" цього пункту, додаткову інформацію - протягом п'яти робочих днів з дня надходження запиту або в інший строк, погоджений у встановленому порядку із спеціально уповноваженим органом;

12) подавати на запит спеціально уповноваженого органу, що вчинений в межах його повноважень, додаткову інформацію, необхідну для виконання ним запиту, що надійшов від уповноваженого органу іноземної держави, зокрема інформацію з обмеженим доступом, протягом п'яти робочих днів з дня надходження запиту або в інший строк, погоджений у встановленому порядку із спеціально уповноваженим органом;

13) подавати на запит спеціально уповноваженого органу, що вчинений в межах його повноважень, інформацію щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій клієнта, операції якого стали об'єктом фінансового моніторингу, у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, за погодженням із відповідними суб'єктами державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб;

14) у разі неможливості дотримання строків, встановлених пунктами 11 і 12 цієї частини, з об'єктивних причин (урахування обсягу інформації, що запитується, форми її подання - електронної або паперової, копіювання або сканування, одержання даних з архівів тощо) погодити із спеціально уповноваженим органом не пізніше двох робочих днів з дня надходження запиту строк подання запитуваної інформації в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

15) своєчасно та в повному обсязі подавати (оформлювати, засвідчувати) у порядку, встановленому відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконує функції державного регулювання і нагляду за суб'єктом первинного фінансового моніторингу, на запит цього суб'єкта державного фінансового моніторингу достовірну інформацію та/або документи (висновки, рішення тощо), копії документів або витяги з документів, що стосуються виконання суб'єктом первинного фінансового моніто-

рингу вимог законодавства у сфері запобігання та протидії та необхідні суб'єкту державного фінансового моніторингу для здійснення ним нагляду у сфері запобігання та протидії, у тому числі для перевірки фактів порушень вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, здійснення контролю за виконанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу рішень суб'єктів державного фінансового моніторингу про застосування заходів впливу, письмових вимог;

16) вживати заходів щодо запобігання розголошенню (зокрема особам, стосовно фінансових операцій яких проводиться перевірка) інформації, що подається спеціально уповноваженому органу, та іншої інформації з питань фінансового моніторингу (у тому числі про факт подання такої інформації або факт отримання запиту, рішення чи доручення від спеціально уповноваженого органу та їх виконання), крім випадків, визначених цим Законом;

17) документувати заходи, вжиті з метою виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії шляхом створення (ведення) відповідних документів (у тому числі електронних), записів у такий спосіб, щоб сприяти працівникам суб'єкта первинного фінансового моніторингу, залученим до проведення первинного фінансового моніторингу, найбільш раціонально та ефективно виконувати свої обов'язки та бути здатним довести суб'єкту державного фінансового моніторингу, що рішення, прийняті з метою дотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, зокрема, щодо оцінки ризиків, здійснення належної перевірки, моніторингу та повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, ґрунтуються на змістовних фактах та результатах комплексного і належного аналізу;

18) зберігати (у спосіб, щоб оперативно надавати на запит відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, та в обов'язку, достатньому для відновлення інформації щодо конкретних фінансових операцій, у тому числі у разі необхідності надання як докази у кримінальному провадженні) документи (у тому числі електронні), їх копії, записи, дані, інформацію щодо заходів, вжитих з метою виконання вимог у сфері запобігання та протидії, зокрема щодо здійснення належної перевірки клієнтів (у тому числі ідентифікації та верифікації представників клієнтів, встановлення їх повноважень), а також осіб, яким суб'єктом первинного фінансового моніторингу було відмовлено у встановленні ділових відносин та/або проведенні фінансових опера-

цій, а також усі документи, що стосуються ділових відносин (проведення фінансової операції) з клієнтом (включаючи ділову, зокрема внутрішню, кореспонденцію, листування, звіти, запити, результати будь-якого аналізу під час здійснення належної перевірки клієнта), не менше п'яти років після припинення ділових відносин з клієнтом або завершення разової фінансової операції без встановлення ділових відносин з клієнтом.

Нормативно-правовим актом суб'єкта державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконує функції державного регулювання і нагляду за суб'єктом первинного фінансового моніторингу, можуть встановлюватися більш тривалі строки та додаткові вимоги до порядку зберігання документів;

19) забезпечувати доступ відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, та на обґрунтовані запити правоохоронних органів, вчинені в межах їх повноважень, до документів або інформації, що міститься в них, у повному обсязі відповідно до вимог закону. Отримання правоохоронними органами від банків документів або інформації, що становлять банківську таємницю, здійснюється в порядку та в обсязі, встановлених Законом України "Про банки і банківську діяльність";

20) за дорученням спеціально уповноваженого органу, наданим з метою виконання запиту уповноваженого органу іноземної держави, зупиняти проведення або забезпечити моніторинг фінансової операції відповідної особи в установленому законодавством порядку;

21) за рішенням спеціально уповноваженого органу зупиняти проведення видаткових фінансових операцій або забезпечити моніторинг фінансової операції (фінансових операцій) відповідної особи в установленому законодавством порядку;

22) проводити в порядку, встановленому суб'єктом державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконує функції державного регулювання та нагляду за відповідним суб'єктом первинного фінансового моніторингу, внутрішні перевірки своєї діяльності на предмет дотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії або незалежний аудит своєї діяльності (крім банківської діяльності) у цій сфері;

23) вживати відповідно до законодавства заходів для забезпечення проходження відповідальним працівником навчання у сфері запобігання та протидії протягом трьох місяців з дня його призначення, а також підвищення кваліфікації відповідального працівника шляхом проходження навчання не менше одного разу на три роки на базі відповідного навчального закладу, що належить до сфери управління спеціально уповноваженого органу, та в інших навчальних закладах за погодженням із спеціально уповноваженим органом;

24) вживати на постійній основі заходів з підготовки персоналу з метою належного виконання вимог цього Закону, зокрема шляхом проведення освітньої та практичної роботи;

25) здійснювати управління ризиками, пов'язаними із запровадженням чи використанням нових та існуючих інформаційних продуктів, ділової практики або технологій, у тому числі таких, що забезпечують проведення фінансових операцій без безпосереднього контакту з клієнтом;

26) виконувати вчинені на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені законодавством у сфері запобігання та протидії, вимоги відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання та нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, щодо виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;

27) встановлювати для працівників процедури щодо повідомлення керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу та/або відповідального працівника про порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, у тому числі без зазначення авторства (анонімно), із забезпеченням відповідних засобів;

28) забезпечувати захист (не допускати звільнення чи примушення до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності чи піддання іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація (переатестація), зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або піддання загрози таких заходів впливу) працівників у зв'язку з повідомленням ними керівника та/або відповідального працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу чи суб'єкта державного фінансового моніторингу про порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;

29) не допускати до керівництва, членства у своїх органах управління (наглядових та виконавчих) або контролю осіб, які мають не погашену або не зняту в установленому законом порядку судимість за корисливі кримінальні правопорушення або тероризм, а також їх співучасників у таких кримінальних правопорушеннях;

30) не допускати формування свого статутного капіталу (для кредитних спілок - пайового, резервного та додаткового капіталу) за рахунок коштів, джерела походження яких неможливо підтвердити.

3. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу з метою виконання покладених на нього цим Законом завдань має право звертатися із запитом до Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, органів виконавчої влади, правоохоронних органів, державних реєстраторів, які зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня отримання відповідного запиту надати запитувану інформацію та/або документи (їх копії, витяги з документів). Правоохоронні органи надають інформацію з урахуванням вимог, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

4. Суб'єкту первинного фінансового моніторингу, його керівникам, відповідальному працівнику, іншим працівникам, залученим до проведення первинного фінансового моніторингу, кінцевим бенефіціарним власникам забороняється використовувати свої повноваження та пов'язані з ними можливості або утримуватися від їх використання з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення або сприяння іншим особам у вчиненні таких дій.

Керівник та заступник керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, голова та члени наглядового органу суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідальний працівник (особа, яка тимчасово виконує повноваження відповідального працівника у разі його відсутності), інші працівники суб'єкта первинного фінансового моніторингу, залучені до проведення первинного фінансового моніторингу, повинні мати бездоганну ділову репутацію та не мати громадянства (підданства) держави, що здійснює збройну агресію проти України.

5. Керівники та відповідальні працівники (особи, які тимчасово виконують повноваження відповідальних працівників у разі їх відсутності) суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а також інші працівники, залучені до проведення первинного фінансового моніто-

рингу, у разі порушення законодавства про запобігання та протидію несуть відповідальність згідно із законом.

6. Відповідальність за неналежну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу несе керівник суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а також відповідальний працівник.

7. У разі здійснення процедури ліквідації суб'єкта первинного фінансового моніторингу, у тому числі визнання його банкрутом, або призначення тимчасової адміністрації відповідальність за невиконання вимог пунктів 12-14, 20 та 21 частини другої цієї статті несуть ліквідатор, уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Правовий статус відповідального працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу Стаття 9.

1. Відповідальний працівник призначається за посадою на рівні керівництва суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Правовий статус, підзвітність та підпорядкування відповідального працівника банку в організаційній структурі банку та вимоги до нього визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України.

Відповідальний працівник повинен мати бездоганну ділову репутацію та відповідати кваліфікаційним вимогам, встановленим суб'єктом державного фінансового моніторингу, що згідно із цим Законом виконує функції державного регулювання та нагляду за відповідним суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

2. Призначення відповідального працівника та перевірка його відповідності кваліфікаційним вимогам здійснюються в порядку, визначеному відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу, який згідно із цим Законом виконує функції державного регулювання та нагляду за суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

Призначення та звільнення відповідальних працівників банків, філій іноземних банків здійснюються за погодженням з Національним банком України.

3. До повноважень відповідального працівника належать:

1) забезпечення повідомлення спеціально уповноваженого органу про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу;

2) забезпечення повідомлення спеціально уповноваженого органу про розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, та

інформацією про кінцевих бенефіціарних власників, отриманою суб'єктом первинного фінансового моніторингу в результаті здійснення належної перевірки клієнта;

3) проведення перевірок діяльності будь-якого підрозділу суб'єкта первинного фінансового моніторингу та його працівників щодо виконання ними внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу;

4) право доступу до всіх приміщень, документів, інформації, баз даних, засобів телекомунікації, архівів суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

5) залучення працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу до проведення первинного фінансового моніторингу та перевірок з цих питань;

6) організація розроблення, подання для затвердження, забезпечення постійного оновлення, а також контроль за виконанням внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу;

7) одержання пояснень з питань проведення фінансового моніторингу від працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу незалежно від займаних посад;

8) сприяння проведенню уповноваженими представниками суб'єктів державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання та нагляду за відповідними суб'єктами первинного фінансового моніторингу, перевірок діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу щодо дотримання законодавства у сфері запобігання та протидії;

9) прийняття рішення про подання інформації з питань фінансового моніторингу на запити спеціально уповноваженого органу та відповідних правоохоронних органів;

10) виконання інших функцій відповідно до законодавства та внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу.

4. Керівник та інші працівники суб'єкта первинного фінансового моніторингу зобов'язані сприяти виконанню відповідальним працівником своїх функцій.

5. Відповідальний працівник під час виконання функцій з питань проведення фінансового моніторингу незалежний у своїй діяльності, підзвітний тільки керівнику суб'єкта первинного фінансового моніторингу і зобов'язаний не менше одного разу на місяць інформувати в письмовій формі керівника суб'єкта первинного фінансового

моніторингу про виявлені фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, та заходи, вжиті, зокрема, для:

- забезпечення проведення первинного фінансового моніторингу;
- розроблення та оновлення внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу;
- підготовки персоналу щодо виконання вимог цього Закону шляхом проведення освітньої та практичної роботи.

Особливості діяльності спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу Стаття 10.

1. Виконання обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу забезпечується:

1) адвокатськими бюро, адвокатськими об'єднаннями та адвокатами, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, нотаріусами, суб'єктами господарювання, що надають юридичні послуги, якщо вони беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції та/або допомагають клієнту планувати чи здійснювати операцію щодо:

- купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла;
- купівлі-продажу суб'єктів господарювання та корпоративних прав;
- управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта;
- відкриття та/або управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах;
- залучення коштів, необхідних для створення юридичних осіб та фондів, забезпечення їх діяльності або управління ними;
- створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, фондами, трастами або іншими подібними правовими утвореннями;

2) суб'єктами господарювання, які надають посередницькі та/або консультаційні послуги під час здійснення операцій з нерухомим майном, при наданні посередницьких та/або консультаційних послуг, підготовці та/або вчиненні правочинів щодо купівлі-продажу або надання в оренду нерухомого майна, якщо щомісячна сума орендної плати дорівнює або перевищує суму, визначену частиною першою статті 20 цього Закону;

3) суб'єктами господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, якщо сума фінансової операції (або пов'язаних фінансових операцій) дорівнює або перевищує суму, визначену частиною першою статті 20 цього Закону, під час проведення фінансових операцій з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них та/або під час організації торгівлі такими предметами, у тому числі аукціонної;

4) суб'єктами господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри (окрім азартних ігор в казино), під час здійснення фінансових операцій із прийняття ставок, повернення ставок та видачі (виплати) виграшів (призів).

Суб'єкт господарювання, який проводить лотереї, зобов'язаний також виконувати обов'язки суб'єкта первинного фінансового моніторингу під час здійснення фінансових операцій із прийняття ставок у лотерею, повернення ставок у лотерею та видачі (виплати) виграшів (призів) у лотерею, які здійснюються розповсюджувачами лотерей від імені та за рахунок такого суб'єкта господарювання;

5) суб'єктами господарювання, які проводять азартні ігри в казино, під час здійснення фінансових операцій із обміну коштів на ігрові замітники гривні, обміну ігрових замітників гривні на кошти, а також під час виплати виграшів;

6) суб'єктами господарювання, які здійснюють торговельну діяльність культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності, якщо сума фінансової операції (або пов'язаних фінансових операцій) дорівнює або перевищує суму, визначену частиною першою статті 20 цього Закону, під час проведення фінансових операцій з культурними цінностями та/або під час організації торгівлі такими культурними цінностями, у тому числі аукціонної.

2. Положення пунктів 2, 7 і 18 (у частині виявлення, реєстрації та зберігання інформації про порогові фінансові операції), а також пункту 14 частини другої статті 8 цього Закону не поширюються на спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Положення підпунктів "а" і "б" пункту 8 частини другої статті 8 цього Закону не поширюються на спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, крім суб'єктів, зазначених у підпункті "з" пункту 7 частини другої статті 6 цього Закону.

3. Нотаріуси, адвокатські бюро, адвокатські об'єднання, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, особи, які надають юридичні послуги, можуть не виконувати обов'язки щодо здійснення належної перевірки клієнта та не повідомляти спеціально уповноважений орган про свої підозри у разі надання послуг щодо захисту клієнта, представництва його інтересів у судових органах та у справах досудового врегулювання спорів або надання консультацій щодо захисту та представництва клієнта.